

Materiały szkoleniowe dla uczestników warsztatów

Szkoła jako środowisko pracy nauczyciela

opracowane w ramach projektu
***Przez Praktykę do zawodu – Program Praktyk Pedagogicznych
w Wyższej Szkole Humanitas***

SOSNOWIEC 2011

Materiały przygotowane przez:

Fundacja HUMANITAS

ul. Kilińskiego 43

41-200 Sosnowiec

tel. (32) 363 12 00

fax. (32) 363 12 07

Spis treści

1. Wprowadzenie	s. 4
2. System edukacji w Polsce	s. 6
3. Zakres podmiotowy systemu oświaty w Polsce	s. 8
4. Szkoła jako element systemu oświaty	s. 10
4.1. Wiadomości ogólne	s. 10
4.2. Wychowanie przedszkolne	s. 10
4.3. Typy szkół	s. 11
4.4. Szkoły publiczne i niepubliczne	s.17
4.5. Zakładanie szkół i placówek	s. 18
5. Samorząd terytorialny w dziedzinie oświaty	s. 20
5.1. Zadania samorządu terytorialnego	s. 20
5.2. Zadania gminy	s. 21
5.3. Zadania powiatu	s. 22
5.4. Zadania województwa samorządowego	s. 23
5.5. Miejsce szkoły w środowisku lokalnym	s. 24
6. Społeczne organy w systemie oświaty	s. 28
6.1. Krajowa Rada Oświatowa	s. 28
6.2. Rada oświatowa	s. 28
6.3. Rada szkoły lub placówki oświatowej	s. 29
6.4. Rada rodziców	s. 29
6.5. Samorząd uczniowski	s. 30
7. Akty prawa w szkole	s. 31
7.1. Konstytucja	s. 31
7.2. Ustawa o systemie oświaty	s. 31
7.3. Podstawa programowa kształcenia	s. 32
7.4. Statut	s. 33
7.5. Niektóre inne akty prawa wewnętrznego, programy i dokumenty	s. 34
8. Pomoc pedagogiczno – psychologiczna	s. 39
9. Współpraca szkoły z rodzicami ucznia	s. 46
10. Szkoła jako pracodawca i zakład pracy	s. 50
11. Bibliografia	s. 52

1. Wprowadzenie.

Materiały są przeznaczone dla studentów pedagogiki oraz filologii angielskiej, uczestników warsztatów „Szkoła jako środowisko pracy nauczyciela”. Warsztaty odbywają się w ramach projektu „Przez praktykę do zawodu – Program Praktyk Pedagogicznych w Wyższej Szkole Humanitas”, współfinansowanego przez Europejski Fundusz Społeczny (Priorytet III Wysoka jakość systemu oświaty, Działanie 3.3 Poprawa jakości kształcenia, Poddziałanie 3.3.2. Efektywny system kształcenia i doskonalenia nauczycieli). Cel projektu stanowi stworzenie takiego programu praktyk pedagogicznych, który wyposaży studentów w umiejętności niezbędne do pełnienia funkcji nauczyciela i wychowawcy klasy.

W ramach wspomnianych warsztatów studenci zostaną zapoznani z założeniami funkcjonowania placówek oświatowych, w tym szczególnie szkół i przedszkoli.

W pierwszej części warsztatów studenci dowiedzą się jak funkcjonuje system edukacji w RP i jakie są jego podstawy prawne. Będzie się z tym wiązało wyposażenie studentów w wiedzę na temat typów szkół oraz ich miejsca w systemie edukacji.

Drugi etap warsztatów poświęcony będzie problematyce zakładania i prowadzenia szkół i innych placówek oświatowych, wraz z omówieniem roli samorządu terytorialnego w tym zakresie. Nie bez znaczenia jest tu bowiem realizacja zadań, które po reformie administracji zdecentralizowanej, zostały przekazane jednostkom samorządu terytorialnego. Gminy, powiaty i województwa, jako jednostki zasadniczego podziału terytorialnego państwa odgrywają znaczącą rolę w funkcjonowaniu państwa na poziomie terenowym, wykonując samodzielnie i we własnym imieniu istotną część zadań publicznych. W sferze oświaty wiele zadań przekazanych samorządowi lokalnemu i regionalnemu ma charakter zadań obowiązkowych.

W kolejnej części warsztatów studenci będą mieli okazję dokonać analizy norm prawnych zawartych w przepisach prawa, odnoszących się do funkcjonowania szkół i innych placówek oświatowych i to zarówno gdy chodzi o przepisy zewnętrzne, jak i wewnętrzne wytworzone przez szkołę i inną placówkę oświatową.

Studenci zostaną wyposażeni także w wiedzę umożliwiającą określenie pozycji szkoły czy innej placówki oświatowej w społeczności lokalnej, w środowisku wychowawczym oraz w relacji z rodzicami dzieci.

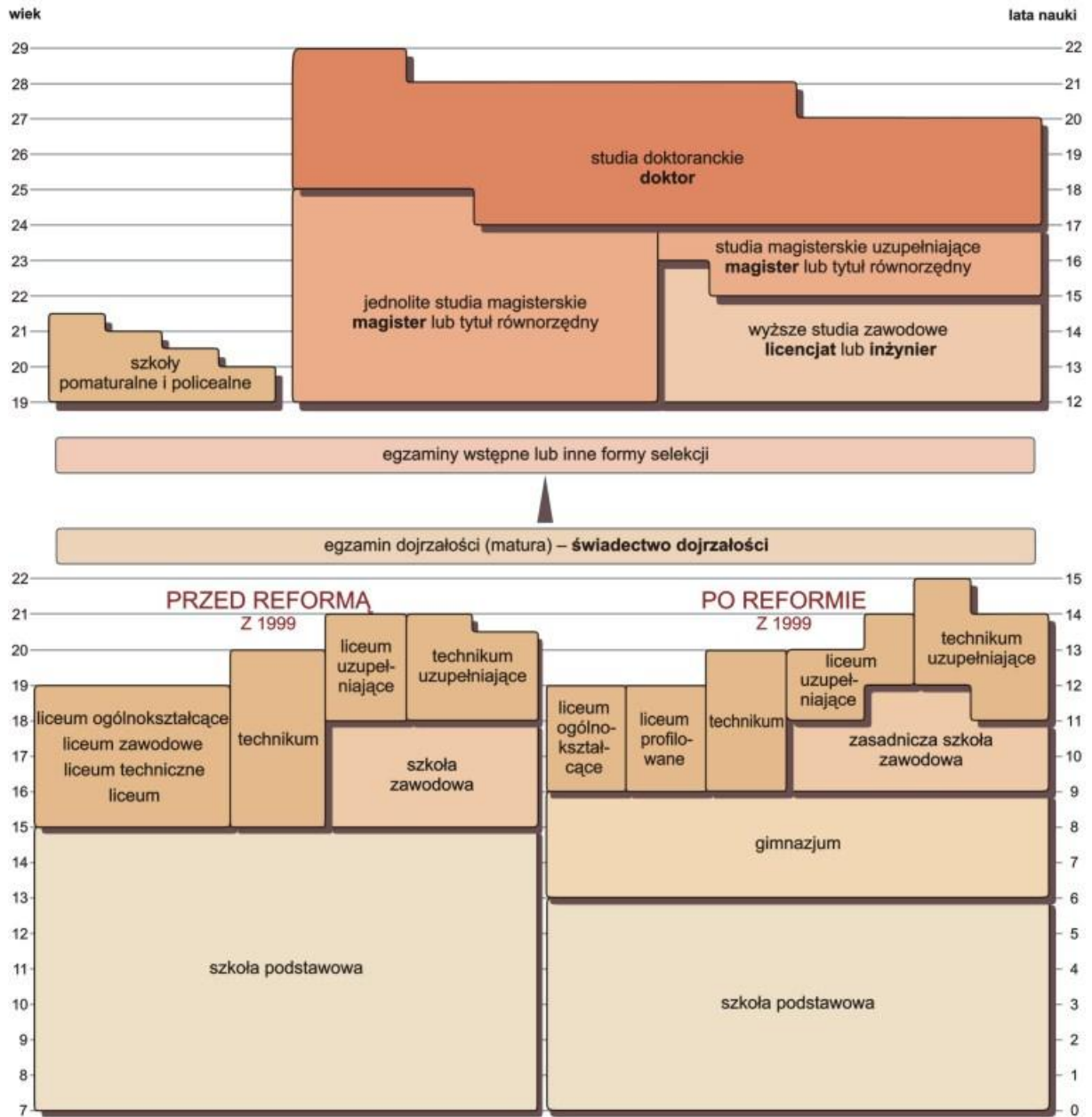
Dopełnieniem wiedzy w obrębie warsztatów będzie zapoznanie studentów z miejscem szkoły w środowisku pracowniczym. Szkoła jako zakład pracy nauczycieli to zagadnienie, z którym wiąże się treść stosunku pracy i wynikające z niej specyficzne prawa i obowiązki

określone pragmatycznymi przepisami Karty Nauczyciela oraz autonomicznymi źródłami prawa pracy.

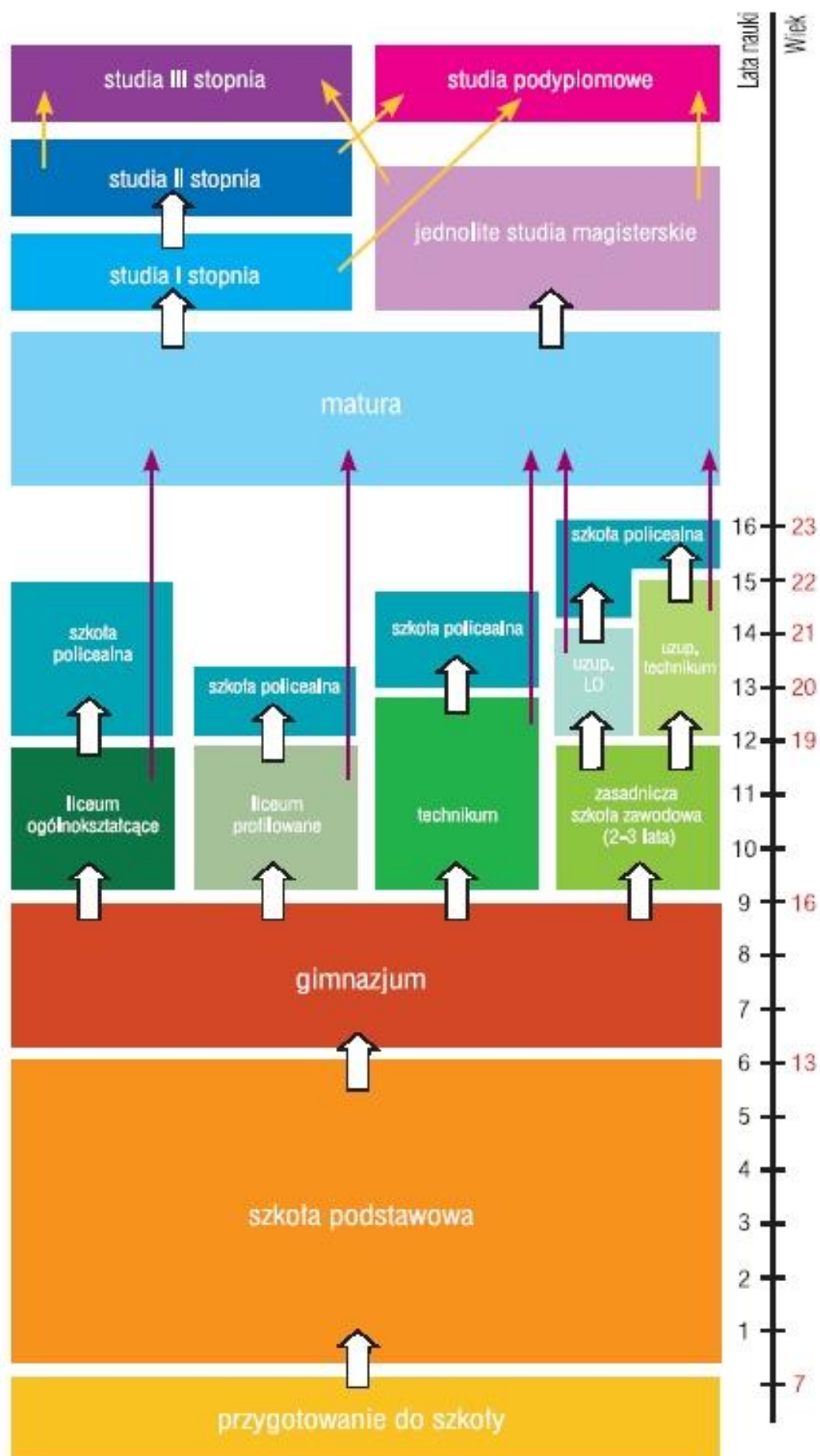
Dzięki materiałom studenci zwiększą swoje kompetencje i praktyczne umiejętności, które z założenia mają im pomóc w odbyciu praktyk i w przyszłej pracy nauczyciela.

2. System edukacji w Polsce

SYSTEM EDUKACJI W POLSCE

Schemat opracowany na zlecenie Biura Uznawalności Wykształcenia i Wymiany Międzynarodowej
czerwiec 2002

3. Zakres podmiotowy systemu oświaty

W systemie oświaty RP wyróżnia się:

1. Przedszkola, w tym z oddziałami integracyjnymi, przedszkola specjalne oraz inne formy wychowania przedszkolnego.
2. Szkoły:
 - podstawowe, w tym: specjalne, integracyjne, z oddziałami integracyjnymi i sportowymi, sportowe i mistrzostwa sportowego,
 - gimnazja, w tym: specjalne, integracyjne, z oddziałami integracyjnymi, dwujęzycznymi, sportowymi i przysposabiającymi do pracy, sportowe i mistrzostwa sportowego,
 - ponadgimnazjalne, w tym: specjalne, integracyjne, z oddziałami integracyjnymi, dwujęzycznymi i sportowymi, sportowe i mistrzostwa sportowego, artystyczne.
3. Placówki oświatowo-wychowawcze, w tym szkolne schroniska młodzieżowe, umożliwiające rozwijanie zainteresowań i uzdolnień oraz korzystanie z różnych form wypoczynku i organizacji czasu wolnego.
4. Placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego oraz ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego, umożliwiające uzyskanie i uzupełnienie wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych.
5. Placówki artystyczne – ogniska artystyczne umożliwiające rozwijanie zainteresowań i uzdolnień artystycznych.
6. Poradnie psychologiczno-pedagogiczne, w tym poradnie specjalistyczne udzielające dzieciom, młodzieży, rodzicom i nauczycielom pomocy psychologiczno-pedagogicznej, a także pomocy uczniom w wyborze kierunku kształcenia i zawodu.
7. Młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze oraz specjalne ośrodki wychowawcze dla dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania, a także ośrodki umożliwiające dzieciom i młodzieży upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim, a także dzieciom i młodzieży upośledzonym umysłowo ze sprzężonymi niepełnosprawnościami realizację odpowiednio obowiązku, wychowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.
8. Placówki zapewniające opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania.
9. Zakłady kształcenia i placówki doskonalenia nauczycieli.

10. Biblioteki pedagogiczne.

11. Kolegia pracowników służb społecznych.

4. Szkoła jako element systemu oświaty

4.1. Wiadomości ogólne.

Szkoła to podstawowy składnik systemu oświaty. Jest to główna instytucja edukacyjna, której zadaniem jest kształcenie oraz wychowywanie dzieci i młodzieży. Termin „szkoła” pochodzi od łacińskiego słowa „schola”, czyli spokojny czas poświęcony naukom.¹

Podstawowe formy działalności dydaktyczno – wychowawczej szkoły określa art. 64 ustawy o systemie oświaty. Są nimi:

- obowiązkowe zajęcia edukacyjne;
- dodatkowe zajęcia edukacyjne;
- zajęcia dydaktyczno-wyrównawcze i specjalistyczne organizowane dla uczniów mających trudności w nauce oraz inne zajęcia wspomagające rozwój dzieci i młodzieży z zaburzeniami rozwojowymi;
- nadobowiązkowe zajęcia pozalekcyjne;
- w szkołach prowadzących kształcenie zawodowe - praktyczna nauka zawodu.

Praktyczna nauka zawodu może odbywać się w placówkach kształcenia ustawicznego, placówkach kształcenia praktycznego, warsztatach szkolnych, pracowniach szkolnych, u pracodawców, a także w indywidualnych gospodarstwach rolnych.

4.2. Wychowanie przedszkolne.

Wychowanie przedszkolne obejmuje dzieci w wieku 3-6 lat. Wychowanie przedszkolne jest realizowane w przedszkolach, oddziałach przedszkolnych w szkołach podstawowych oraz w innych formach wychowania przedszkolnego.

W przypadku dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego wychowaniem przedszkolnym może być objęte dziecko w wieku powyżej 6 lat, nie dłużej jednak niż do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 10 lat. Obowiązek szkolny tych dzieci może być odroczony do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 10 lat.

W szczególnie uzasadnionych przypadkach dyrektor przedszkola może przyjąć do przedszkola dziecko, które ukończyło 2,5 roku.

¹ Por. D. Kurzyńska-Chmiel: „Podstawy prawne i organizacyjne oświaty. Prawo oświatowe w zarysie”, Wolters Kluwer, Warszawa 2009, s. 94

Przedszkole realizuje programy wychowania przedszkolnego uwzględniające podstawę programową wychowania przedszkolnego.

Dziecko w wieku 6 lat jest obowiązane odbyć roczne przygotowanie przedszkolne w przedszkolu albo w oddziale przedszkolnym zorganizowanym w szkole podstawowej.

Obowiązek ten rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym dziecko kończy 6 lat. W przypadku dzieci posiadających orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, obowiązek ten rozpoczyna się z początkiem roku szkolnego poprzedzającego rok szkolny, w którym dziecko rozpocznie spełnianie obowiązku szkolnego. Zapewnienie warunków do spełniania obowiązku wychowania przedszkolnego jest zadaniem własnym gminy.

4.3. Typy szkół²

Szkoła podstawowa

Sześćcioletnia szkoła wprowadzona mocą ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty z dnia 25 lipca 1998 r. (DzU nr 117 poz. 759). Cele nauczania i organizację kształcenia w szkole podstawowej określa podstawa programowa ogłaszana przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

Kształcenie w szkole podstawowej podzielone jest na dwa etapy o wyróżnionych celach edukacyjnych:

- etap pierwszy obejmuje klasy I-III,
- etap drugi obejmuje klasy IV-VI.

Pierwszy etap edukacyjny jest łagodnym przejściem od wychowania przedszkolnego do edukacji prowadzonej w systemie szkolnym. Ma ono charakter zintegrowany (nauczanie zintegrowane). Zajęcia edukacyjne prowadzi nauczyciel (nauczyciele), według ustalonego przez siebie planu, dostosowując czas zajęć i przerw do aktywności uczniów. Nauczyciel (nauczyciele) powinien układać zajęcia w taki sposób, aby zachować ciągłość nauczania i doskonalenia podstawowych umiejętności. W drugim etapie edukacyjnym wprowadza się tradycyjne przedmioty nauczania i bloki przedmiotowe oraz ścieżki edukacyjne.

Edukacja w szkole podstawowej ma wspomagać rozwój dziecka jako osoby i wprowadzać je w życie społeczne; edukacja powinna:

² Opracowano na podstawie informacji zamieszczonych na stronie internetowej http://www.wsipnet.pl/oswiata/os_slownik.php

1. Prowadzić dziecko do nabywania i rozwijania umiejętności wypowiedzania się, czytania i pisania, wykonywania elementarnych działań arytmetycznych, posługiwania się prostymi narzędziami i kształtowania nawyków społecznego współżycia.
2. Rozwijać poznawcze możliwości uczniów, tak aby mogli oni przechodzić od dziecięcego do bardziej dojrzałego i uporządkowanego rozumienia świata.
3. Rozwijać i przekształcać spontaniczną motywację poznawczą w motywację świadomą, przygotowywać do podejmowania zadań wymagających systematycznego i dłuższego wysiłku intelektualnego i fizycznego.
4. Rozbudzać i rozwijać wrażliwość estetyczną i moralną dziecka oraz jego indywidualne zdolności twórcze.
5. Umacniać wiarę dziecka we własne siły i w zdolność osiągnięcia wartościowych i trudnych celów.
6. Rozwijać zdolność odróżniania świata rzeczywistego od wyobrazonego oraz postaci historycznych od fantastycznych.
7. Kształtować potrzeby i umiejętności dbania o własne ciało, zdrowie i sprawność fizyczną; wyrabiać czujność wobec zagrożeń dla zdrowia fizycznego, psychicznego i duchowego.
8. Rozwijać umiejętności dziecka w poznawaniu siebie oraz otoczenia rodzinnego, społecznego, kulturowego, technicznego i przyrodniczego dostępnego jego doświadczeniu.
9. Wzmacniać poczucie tożsamości kulturowej, historycznej, etnicznej i narodowej.
10. Stwarzać warunki do rozwoju wyobraźni oraz ekspresji werbalnej, plastycznej, muzycznej i ruchowej.
11. Zapewniać warunki do harmonijnego rozwoju fizycznego i psychicznego oraz zachowań prozdrowotnych.
12. Zapewniać opiekę i wspomagać rozwój dziecka w przyjaznym, bezpiecznym i zdrowym środowisku w poczuciu więzi z rodziną.
13. Uwzględniać indywidualne potrzeby dziecka i troszczyć się o zapewnienie mu równych szans.
14. Stwarzać warunki do rozwijania samodzielności, obowiązkowości, podejmowania odpowiedzialności za siebie i najbliższe otoczenie.
15. Stwarzać warunki do indywidualnego i grupowego działania na rzecz innych dzieci.

Gimnazjum

Trzyletnia szkoła na podbudowie programowej szkoły podstawowej, wprowadzona na mocy ustawy o zmianie ustawy o systemie oświaty z dnia 25 lipca 1998 r. (DzU 1998 nr 117 poz. 759). Cele nauczania i organizację kształcenia w gimnazjum określa podstawa programowa zatwierdzana przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania oraz ogłaszana w rozporządzeniu. Edukacja na tym poziomie, wspomagając rozwój ucznia jako osoby i wprowadzając go w życie społeczne, powinna:

1. Wprowadzać ucznia w świat nauki przez poznanie języka, pojęć, twierdzeń i metod właściwych dla wybranych dyscyplin naukowych na poziomie umożliwiającym dalsze kształcenie.
2. Rozbudzać i rozwijać indywidualne zainteresowania ucznia.
3. Wprowadzać ucznia w świat kultury i sztuki.
4. Rozwijać jego umiejętności społeczne przez zdobywanie prawidłowych doświadczeń we współżyciu i współdziałaniu w grupie rówieśniczej.

W gimnazjum, obok przedmiotów (bloków przedmiotowych), są ścieżki edukacyjne. Za uwzględnienie problematyki ścieżek edukacyjnych w szkolnym zestawie programów nauczania jest odpowiedzialny dyrektor szkoły. Za realizację ścieżek edukacyjnych są odpowiedzialni nauczyciele wszystkich przedmiotów, którzy do własnego programu włączają odpowiednio treści danej ścieżki. Częściową realizację tych treści można przeprowadzić w czasie odrębnych, kilkugodzinnych zajęć.

Szkoły ponadgimnazjalne

Zgodnie z obowiązującą ustawą o systemie oświaty, szkoły ponadgimnazjalne w Polsce to:

1. Zasadnicze szkoły zawodowe o okresie nauczania nie krótszym niż 2 lata i nie dłuższym niż 3 lata, których ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu, a także dalsze kształcenie w dwuletnich uzupełniających liceach ogólnokształcących, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego lub w trzyletnich technikach uzupełniających.
2. Trzyletnie licea ogólnokształcące, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego.

3. Trzyletnie licea profilowane kształcące w profilach kształcenia ogólnozawodowego, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego.
4. Czteroletnie technika, których ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu, a także umożliwiające uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego.
5. Dwuletnie uzupełniające licea ogólnokształcące dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego.
6. Trzyletnie technika uzupełniające dla absolwentów zasadniczych szkół zawodowych, których ukończenie umożliwia uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu, a także umożliwiające uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego.
7. Szkoły policealne o okresie nauczania nie dłuższym niż 2,5 roku, których ukończenie umożliwia osobom posiadającym wykształcenie średnie uzyskanie dyplomu potwierdzającego kwalifikacje zawodowe po zdaniu egzaminu.
8. Trzyletnie szkoły specjalne przysposabiające do pracy, dla uczniów z upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym lub znacznym oraz dla uczniów z niepełnosprawnościami sprzężonymi, których ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa potwierdzającego przysposobienie do pracy.

Licea

- *Ogólnokształcące*

Typ szkoły wprowadzony na mocy ustawy z dnia 21 listopada 2001 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela, Ustawy o systemie oświaty oraz Ustawy – Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego (DzU 2001 nr 144 poz. 1615). Liceum ogólnokształcące to trzyletnia szkoła ogólnokształcąca na podbudowie programowej gimnazjum, której ukończenie umożliwia uzyskanie świadectwa dojrzałości po zdaniu egzaminu maturalnego. Kształcenie w tym typie szkoły jest realizowane w oparciu o podstawę programową, zatwierdzaną przez ministra właściwego do edukacji. Zgodnie z podstawą programową w liceum ogólnokształcącym uczniowie kształcą swoje umiejętności w celu wykorzystania zdobytej wiedzy we współczesnym świecie. W liceum nauczyciele tworzą uczniom warunki do nabywania następujących umiejętności:

1. Planowania, organizowania i oceniania własnej nauki, przyjmowania za nią odpowiedzialności.
2. Skutecznego porozumiewania się w różnych sytuacjach, prezentacji własnego punktu widzenia i uwzględniania poglądów innych ludzi, poprawnego posługiwania się językiem ojczystym, przygotowywania do publicznych wystąpień.
3. Efektywnego współdziałania w zespole, budowania więzi międzyludzkich, podejmowania indywidualnych i grupowych decyzji, skutecznego działania na gruncie zachowania obowiązujących norm.
4. Rozwiązywania problemów w sposób twórczy.
5. Poszukiwania, porządkowania i wykorzystywania informacji z różnych źródeł, efektywnego posługiwania się technologiami informacyjnymi i komunikacyjnymi.
6. Podnoszenia do praktyki zdobytej wiedzy oraz tworzenia potrzebnych doświadczeń i nawyków.
7. Rozwijania sprawności umysłowych oraz osobistych zainteresowań.
8. Przyswajania metod i technik negocjacyjnego rozwiązywania konfliktów i problemów społecznych.

W liceum, prócz przedmiotów nauczania, są wprowadzone ścieżki edukacyjne w ramach, których realizuje się cele określone w podstawach programowych.

- *Uzupełniająca ogólnokształcąca*

Szkoła powstała na mocy Ustawy z dnia 21 listopada 2001 r. o zmianie ustawy – Karta Nauczyciela, Ustawy o systemie oświaty oraz Ustawy – Przepisy wprowadzające reformę ustroju szkolnego (DzU 2001 nr 144 poz. 1615).

Liceum uzupełniająca jest dwuletnią szkołą ogólnokształcąca, przeznaczoną głównie dla absolwentów zasadniczej szkoły zawodowej. Jej zadaniem jest uzupełnienie wykształcenia ucznia do poziomu średniego, a w szczególności przygotowanie go do egzaminu maturalnego. Absolwent tej szkoły będzie miał taką samą możliwość kontynuowania kształcenia, w tym podjęcia studiów wyższych, jak absolwenci liceum profilowanego.

- *Profilowane*

Jest to trzyletnia szkoła na podbudowie programowej gimnazjum. Głównymi celami edukacji w liceum profilowanym są: zapewnienie absolwentowi dobrego przygotowania ogólnokształcącego, umożliwiającego zdawanie egzaminu dojrzałości oraz wstęp na studia wyższe na równi z absolwentami liceów ogólnokształcących, tworzenie warunków do

kształcenia ogólnozawodowego, przygotowanie do podejmowania działań przedsiębiorczych. Kształcenie prozawodowe w profilach jest ukierunkowane na zdobycie wiedzy i umiejętności ogólnozawodowych, które umożliwią uzyskanie kwalifikacji zawodowych w krótkich cyklach edukacyjnych – od 0,5 do 1,5 roku w szkole policealnej, a także wielokrotne przekwalifikowywanie się w toku pracy zawodowej. Liceum profilowane kształci w 15 profilach kształcenia ogólnozawodowego, przy czym przez profil kształcenia ogólnozawodowego – zgodnie z art. 3 pkt 12 ustawy o systemie oświaty – należy rozumieć kształcenie w zakresie określonej dziedziny gospodarki; są to profile:

1. Socjalny.
2. Ekonomiczno-administracyjny.
3. Usługowo-gospodarczy.
4. Zarządzanie informacją.
5. Mechaniczne techniki wytwarzania.
6. Mechatroniczny.
7. Elektrotechniczny.
8. Elektroniczny.
9. Transportowo-spedycyjny.
10. Leśnictwo i technologia.
11. Chemiczne badanie środowiska.
12. Kreowanie ubiorów.
13. Rolniczo-spożywczy.
14. Kształtowanie środowiska.
15. Rzemiosło użytkowe i artystyczne w metalu.

Kształcenie ogólne w tych liceach jest realizowane w oparciu o podstawę programową zawartą w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół. Kształcenie w profilach jest realizowane w oparciu o odpowiednie podstawy programowe zawarte w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w profilach ogólnozawodowego.

Pierwsze licea profilowane rozpoczęły działalność 1 września 2002 r.

4.4. Szkoły publiczne i niepubliczne.

Szkoła i placówka może być szkołą i placówką publiczną albo niepubliczną (art. 5 ust. 1 ustawy o systemie oświaty).

Szkołą publiczną jest szkoła, która:

1. Zapewnia bezpłatne nauczanie w zakresie ramowych planów nauczania.
2. Przeprowadza rekrutację uczniów w oparciu o zasadę powszechnej dostępności.
3. Zatrudnia nauczycieli posiadających właściwe kwalifikacje.
4. Realizuje:
 - programy nauczania uwzględniające podstawę programową kształcenia ogólnego, w przypadku liceum profilowanego - również podstawę programową kształcenia w profilach kształcenia ogólnozawodowego, a w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe - również podstawę programową kształcenia w danym zawodzie,
 - ramowy plan nauczania.
5. Realizuje ustalone przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zasady oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów. Szkoły publiczne umożliwiają uzyskanie świadectw lub dyplomów państwowych.

Szkoła publiczna zapewnia uczniom możliwość korzystania z:

1. Pomieszczeń do nauki z niezbędnym wyposażeniem.
2. Biblioteki i świetlicy.
3. Gabinetu profilaktyki zdrowotnej i pomocy przedlekarskiej.
4. Zespołu urządzeń sportowych i rekreacyjnych.
5. Pomieszczeń administracyjno – gospodarczych.

Szkoła niepubliczna może uzyskać uprawnienia szkoły publicznej jeżeli:

1. Realizuje programy nauczania uwzględniające podstawę programową kształcenia ogólnego, w przypadku liceum profilowanego - również podstawę programową kształcenia w profilach kształcenia ogólnozawodowego, a w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe - również podstawę programową kształcenia w danym zawodzie.

2. Realizuje zajęcia edukacyjne w cyklu nie krótszym oraz w wymiarze nie niższym niż łączny wymiar obowiązkowych zajęć edukacyjnych określony w ramowym planie nauczania szkoły publicznej danego typu.
3. Stosuje zasady klasyfikowania i promowania uczniów oraz przeprowadzania egzaminów i sprawdzianów, o ustalone przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, z wyjątkiem egzaminów wstępnych.
4. Prowadzi dokumentację przebiegu nauczania ustaloną dla szkół publicznych, w przypadku szkoły prowadzącej kształcenie zawodowe - kształci w zawodach określonych w klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego, a w przypadku liceum profilowanego - kształci w profilach kształcenia ogólnozawodowego.
5. Zatrudnia nauczycieli obowiązkowych zajęć edukacyjnych posiadających kwalifikacje określone dla nauczycieli szkół publicznych.

4.5. Zakładanie szkół i placówek.

Zgodnie z art. 5 ust. 2 ustawy o systemie oświaty szkoły i placówki mogą być zakładane przez:

1. Jednostkę samorządu terytorialnego.
2. Inną osobę prawną.
3. Osobę fizyczną.

Minister właściwy do spraw oświaty i wychowania:

1. Zakłada i prowadzi:
 - szkoły, zespoły szkół oraz szkolne punkty konsultacyjne przy przedstawicielstwach dyplomatycznych, urzędach konsularnych i przedstawicielstwach wojskowych Rzeczypospolitej Polskiej w celu kształcenia dzieci obywateli polskich czasowo przebywających za granicą,
 - publiczne placówki doskonalenia nauczycieli o zasięgu ogólnokrajowym.
2. Może zakładać i prowadzić:
 - publiczne szkoły i placówki o charakterze eksperymentalnym,
 - publiczne placówki kształcenia ustawicznego o zasięgu ogólnokrajowym.

Minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego zakłada i prowadzi publiczne szkoły artystyczne oraz placówki dla uczniów szkół artystycznych, a także placówki doskonalenia nauczycieli szkół artystycznych.

Minister właściwy do spraw rolnictwa:

1. Może zakładać i prowadzić publiczne szkoły rolnicze oraz placówki rolnicze o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym.
2. Może zakładać i prowadzić publiczne placówki doskonalenia nauczycieli przedmiotów zawodowych, którzy nauczają w szkołach rolniczych.

Minister właściwy do spraw środowiska może zakładać i prowadzić publiczne szkoły leśne.

Minister Sprawiedliwości może zakładać i prowadzić publiczne szkoły i placówki w zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich oraz publiczne szkoły i placówki przy zakładach karnych i aresztach śledczych. Szkoły i placówki przy zakładach karnych i aresztach śledczych działają w ramach ich struktury.

Minister właściwy do spraw wewnętrznych i Minister Obrony Narodowej mogą zakładać i prowadzić publiczne szkoły i placówki, o których mowa w przepisach wydanych na podstawie art. 29 ustawy o systemie oświaty.

5. Samorząd terytorialny w dziedzinie oświaty

5.1. Zadania samorządu terytorialnego

Do głównych zadań samorządu terytorialnego w zakresie prowadzenia i zarządzania szkołami i placówkami oświatowymi należy:

1. Tworzenie strategii rozwoju edukacji w gminie, powiecie i województwie samorządowym.
2. Podpisanie aktu założycielskiego przy zakładaniu szkoły (placówki) oraz nadawanie statutu nowo zakładanym jednostkom.
3. Zakładanie i prowadzenie szkół i placówek.
4. Zapewnianie warunków działania szkoły (placówki), w tym wykonywanie remontów obiektów szkolnych.
5. Ustalanie przez gminy i powiaty sieci prowadzonych przez nie publicznych szkół i placówek. Jeżeli droga ucznia do szkoły przekracza odległości ustalone w ustawie, gmina zapewnia bezpłatny transport i opiekę w czasie przewozu lub zwraca koszty przejazdu środkami komunikacji publicznej.
6. Zapewnienie przez gminę uczniom niepełnosprawnym, objętym kształceniem specjalnym bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do najbliższej szkoły podstawowej lub gimnazjum, a uczniom z niepełnosprawnością ruchową, upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym bądź znacznym – także do najbliższej szkoły ponadgimnazjalnej, lecz nie dłużej niż do 21 roku życia oraz zapewnienie dzieciom i młodzieży realizującym obowiązek przedszkolny, szkolny i nauki w formie zajęć rewalidacyjno – wychowawczych, a także dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym, ze sprzężonymi niepełnosprawnościami, bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do ośrodka umożliwiającego tym dzieciom i młodzieży realizację obowiązku szkolnego i nauki nie dłużej jednak niż do ukończenia 25 roku życia. Gminy zapewniają także zwrot kosztów przejazdu ucznia i opiekuna środkami komunikacji publicznej, jeżeli dowożenie zapewniają rodzice.
7. Zatwierdzanie corocznego arkusza organizacji szkół i placówek.
8. Tworzenie jednostek obsługi ekonomiczno – administracyjnej szkół i placówek.
9. Nadzór nad działalnością szkoły w zakresie spraw finansowych i administracyjnych, a w szczególności nad:

- prawidłowością dysponowania w szkole środkami budżetowymi i gospodarowania mieniem,
 - przestrzeganiem przepisów bhp i przepisów dotyczących organizacji szkoły i placówki.
10. Występowanie w sprawach dydaktyczno – wychowawczych i opiekuńczych do dyrektora szkoły i organu sprawującego nadzór pedagogiczny.
 11. Określanie regulaminu konkursu na dyrektora szkoły i placówki, powoływanie komisji konkursowej i wyznaczanie swoich dwóch przedstawicieli wchodzących w jej skład.
 12. Powierzenie stanowiska dyrektora szkoły lub placówki.
 13. Odwoływanie nauczyciela ze stanowiska dyrektora szkoły.
 14. Przesyłanie dyrektorom szkół informacji o aktualnym stanie i zmianach w ewidencji dzieci.
 15. Dokonywanie wpisu do ewidencji prowadzonej przez jednostkę samorządu terytorialnego obowiązanej do prowadzenia odpowiedniego typu publicznych szkół i placówek.³

5.2. Zadania gminy

Zadaniem własnym gminy o charakterze obowiązkowym jest zakładanie i prowadzenie publicznych:

1. Przedszkoli, w tym specjalnych i z oddziałami integracyjnymi oraz innych form wychowania przedszkolnego.
2. Szkół podstawowych i gimnazjów, w tym z oddziałami integracyjnymi, z wyjątkiem szkół podstawowych i gimnazjów specjalnych, szkół artystycznych oraz szkół przy zakładach karnych, zakładach poprawczych i schroniskach dla nieletnich.

Gminy mogą zakładać i prowadzić szkoły i placówki oświatowe publiczne o zasięgu gminnym, których prowadzenie nie należy do ich zadań własnych, na podstawie porozumienia z jednostką samorządu terytorialnego (na przykład powiatem), dla której prowadzenie danego typu szkoły lub placówki jest zadaniem własnym.

Gminy posiadają także obowiązki związane z transportem dzieci niepełnosprawnych. Mowa tu o obowiązku zapewnienia:

³ Wykaz zadań z D. Kurzyńska-Chmiel: „Podstawy prawne...”, s. 98-99.

1. Uczniom niepełnosprawnym, objętym kształceniem specjalnym bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do najbliższej szkoły podstawowej lub gimnazjum, a uczniom z niepełnosprawnością ruchową, upośledzeniem umysłowym w stopniu umiarkowanym bądź znacznym – także do najbliższej szkoły ponadgimnazjalnej, lecz nie dłużej niż do 21 roku życia.
2. Dzieciom i młodzieży realizującym obowiązek przedszkolny, szkolny i nauki w formie zajęć rewalidacyjno – wychowawczych, a także dzieciom i młodzieży z upośledzeniem umysłowym, ze sprzężonymi niepełnosprawnościami, bezpłatnego transportu i opieki w czasie przewozu do ośrodka umożliwiającego tym dzieciom i młodzieży realizację obowiązku szkolnego i nauki nie dłużej jednak niż do ukończenia 25 roku życia. Gminy zapewniają także zwrot kosztów przejazdu ucznia i opiekuna środkami komunikacji publicznej, jeżeli dowożenie zapewniają rodzice.

Zadaniem oświatowym gminy jest także zapewnienie dodatkowej, bezpłatnej nauki języka polskiego dla osób niebędących obywatelami polskimi, podlegających obowiązkowi szkolnemu, które nie znają języka polskiego albo znają go na poziomie niewystarczającym, aby mogły korzystać z nauki.

5.3. Zadania powiatu

W ramach obowiązkowych oświatowych zadań powiat zakłada i prowadzi:

1. Licea ogólnokształcące.
2. Licea profilowane.
3. Zasadnicze szkoły zawodowe.
4. Technika.
5. Szkoły policealne.
6. Placówki artystyczne (ogniska artystyczne).
7. Szkoły specjalne: podstawowe i gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne (z wyjątkiem szkół o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym), w tym z oddziałami integracyjnymi.
8. Placówki oświatowo – wychowawcze, w tym szkolne schroniska młodzieżowe.
9. Szkoły sportowe.
10. Szkoły mistrzostwa sportowego.

11. Placówki kształcenia ustawicznego, kształcenia praktycznego oraz ośrodki doksztalcania i doskonalenia zawodowego, umożliwiające uzyskanie i uzupełnienie wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych.
12. Poradnie psychologiczno – pedagogiczne.
13. Młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze oraz specjalne ośrodki wychowawcze dla dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania, a także ośrodki umożliwiające dzieciom i młodzieży upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim, a także dzieciom i młodzieży upośledzonym umysłowo ze sprzężonymi niepełnosprawnościami realizację odpowiednio obowiązku, wychowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.
14. Placówki zapewniające opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania (wyjątek dotyczy uczniów szkół artystycznych, dla których opiekę zapewnia minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego).

Powiaty mogą zakładać i prowadzić szkoły i placówki oświatowe publiczne o zasięgu powiatowym, których prowadzenie nie należy do ich zadań własnych, na podstawie porozumienia z jednostką samorządu terytorialnego (np. z województwem), dla którego prowadzenie danego typu szkoły lub placówki jest zadaniem własnym.

Podobnie jak gmina, także powiat może w uzgodnieniu z kuratorem oświaty zakładać i prowadzić w ramach zadań własnych publiczne placówki doskonalenia nauczycieli, zakłady kształcenia nauczycieli i biblioteki pedagogiczne.

5.4. Zadania województwa samorządowego

Województwo samorządowe zakłada i prowadzi następujące placówki o znaczeniu regionalnym i ponadregionalnym (a nie lokalnym), których dotyczy strategia rozwoju województwa:

1. Zakłady kształcenia i placówki doskonalenia nauczycieli.
2. Biblioteki pedagogiczne.
3. Publiczne specjalne: szkoły podstawowe i gimnazja, szkoły ponadgimnazjalne, w tym z oddziałami integracyjnymi.
4. Szkoły sportowe.

5. Szkoły mistrzostwa sportowego.
6. Placówki oświatowo – wychowawcze, w tym szkolne schroniska młodzieżowe.
7. Placówki kształcenia ustawicznego, placówki kształcenia praktycznego oraz ośrodki dokształcania i doskonalenia zawodowego, umożliwiające uzyskanie i uzupełnienie wiedzy ogólnej, umiejętności i kwalifikacji zawodowych,
8. Poradnie psychologiczno – pedagogiczne.
9. Młodzieżowe ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze oraz specjalne ośrodki wychowawcze dla dzieci i młodzieży wymagających stosowania specjalnej organizacji nauki, metod pracy i wychowania, a także ośrodki umożliwiające dzieciom i młodzieży upośledzonym umysłowo w stopniu głębokim, a także dzieciom i młodzieży upośledzonym umysłowo ze sprzężonymi niepełnosprawnościami realizację odpowiednio obowiązku, wychowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego i obowiązku nauki.
10. Placówki zapewniające opiekę i wychowanie uczniom w okresie pobierania nauki poza miejscem stałego zamieszkania (wyjątek dotyczy uczniów szkół artystycznych, dla których opiekę zapewnia minister właściwy do spraw kultury i dziedzictwa narodowego).

Województwo samorządowe zakłada i prowadzi także publiczne kolegia pracowników służb społecznych. Zadanie to jako jedyne nazwano w ustawie o systemie oświaty *expressis verbis* zadaniem własnym.

5.5. Miejsce szkoły w środowisku lokalnym

Zainteresowanie się problemem wzajemnych relacji między szkołą a środowiskiem lokalnym opiera się na określonych przesłankach. Jest wśród nich m.in. koncepcja człowieka – podmiotu, osoby, która aktywnie uczestniczy e budowaniu świata.

Tym co wspólne i co łączy członków społeczności lokalnej są m.in.:

- kultura i jej dziedzictwo: tradycja, tożsamość, przynależność, lojalność wobec miejsca czy terenu,
- określone formy życia społecznego: silne kontakty sąsiedzkie, solidarność miejscowa, wspólne doświadczenia, podobne kłopoty czy radości,
- środowisko naturalne: przyroda, warunki geofizyczne, krajobraz.

Występujące w środowisku lokalnym styczności społeczne i kulturowe sprawiają, iż staje się ono wręcz małą ojczyzną, strukturą złożoną z uczuć, intelektu i działań ściśle związanych z tym, co bliskie – np. domem, sąsiedztwem, krajobrazem, miejscową kulturą oraz tradycją. Jest to rzeczywistość bliska symbolom i mitom, ale równocześnie głęboko osadzona w materialnych konkretach.

Środowisko lokalne jako byt idealny jest ważnym instrumentem poznania oraz normatywnym układem odniesienia w ocenie składników i procesu wychowywania środowiskowego.

D. Jankowski pisze: „Wizja szkoły, jako organizatora/współorganizatora życia intelektualnego i artystycznego środowiska lokalnego może się jawić jako utopia, czy anachroniczny przeżytek w świecie zdominowanym przez kulturę masową, z dostatkami nowych mediów – komputerów, Internetu, możliwościami wirtualizacji itp. Ale medialne kontakty ludzi i instytucji nie są substytutem bezpośrednich kontaktów społecznych, i tylko wąskim zespołom specjalistów, dopełniając inne formy interakcji, tworzą szansę aktywności kreatywnej; pozostałych redukuje jedynie do roli „biernych odbiorców” - konsumentów.

Środowisko lokalne dla spełnienia wymogów edukacji permanentnej, obejmującej całą społeczność, a więc wszystkie jej warstwy wiekowe, nie może dysponować tylko szkolnymi środkami dydaktycznymi, szkolną metodyką i zasobem zawodowych nauczycieli. Świadomość tego od czasów wystąpienia w Zgromadzeniu Francuskim w 1792 roku Jeana Antoine’a Nicolasa Condorceta stawała się w całej Europie powszechna i było to jednym z czynników rodzenia się rozlicznych innych instytucji oświatowo-kulturalnych, zwłaszcza takich, jak m.in. muzea, biblioteki publiczne, później placówki wychowania pozaszkolnego, domy ludowe i inne domy społeczno-kulturalne, domy kultury, stowarzyszenia oświatowe, których doniosłym zadaniem stawało się wspomaganie procesów edukacyjnych dzieci, młodzieży i dorosłych. Też realizowanie zadań wychowania przez sztukę i do sztuki, edukacji obywatelskiej, krzewienia twórczości i rozwijania zdolności twórczych, umiejętności i wspomaganie organizowania własnych zajęć czasu wolnego, dbania o higienę osobistą i krzewienia kultury współżycia społecznego.

Dzisiaj niektórym ludziom się wydaje, że tamte licznie powstałe instytucje oświaty i kultury nie są potrzebne powszechnej edukacji, co najwyżej edukacji elitarnej, gdyż ich zadania upowszechnieniowe mogą obecnie spełniać lepiej media elektroniczne. Jednak pojmowanie rozwoju społecznego i kulturalnego, w tym edukacyjnego, które takie myślenie reprezentuje, jako linearny proces zastępowania jednych środków innymi, sprawniejszymi czy łatwiejszymi w posługiwaniu się nimi, lub tworzącymi jedynie większy komfort użytkowania, rodzi liczne

uproszczenia praktyki oświatowej. Ta bowiem bogaci się nie przez unieważnianie (np. książki, dyskursu, zespołowych praktycznych działań eksploracyjnych), ale przez nawarstwianie się rozwiązań, metod, instytucji, wraz z modyfikowaną, niekiedy waloryzowaną funkcją znanych z przeszłości form i środków.

Książki nie zastąpi gazeta czy Internet lub dysk z nagrany tekst, choć one wnoszą nowe możliwości, ale zarazem coś ważnego gubią, co reprezentuje książka (intymny charakter kontaktu, rozwijanie wyobraźni itp.), podobnie filmu kinowego czy kina nie zastąpi film telewizyjny, dysputy w gronie osób toczących dialog służący rzeczywistemu poszukiwaniu optymalnych rozwiązań problemu nie zastąpi dyskusja telewizyjna, ograniczona sekundowymi sekwencjami zabierania głosu przez jej uczestników, „okraszana” relacjami „z terenu” czy obrazami z sondażu, itp. (słynna formuła homogenizacji mediów masowych!), ujęta w karby ograniczonego czasu, „poganianego” czasem na reklamy i dalsze zapowiedziane punkty programu. Taka dyskusja jest powszechnie identyfikowana, i to jest trafne, jako kolejne widowisko. Sami jej uczestnicy tak ją też traktują. Gdyż w widowisku idzie o to, kto z kim, przeciw komu, „jak wypadł” partner, z którym sympatyzujemy, kogo pokonał, a kto „uległ”, czy „został pogrążony”.

Każdy środek kultury ma swoją niezbywalną funkcję w danej kulturze, w danym okresie i miejscu; ale to, co jest charakterystyczne dla kultury, to jej zdolność do transmisji, pozwalającej jej elementom trwać również w nowym czasie. Nigdy nie powinno się lekceważyć także możliwych negatywnych konsekwencji ich wypierania. Nowy historyczny czas, nowe konteksty społeczne i kulturowe modyfikują ich przydatność, uwalniając od pewnych funkcji dotąd pełnionych zastępczo (w sytuacji braku innych możliwości), teraz już lepiej realizowanych przez inne środki, ale też - często - eksponuje ich podstawowe, pierwotne funkcje; bez ich spełniania się świat i życie psychiczne jednostki ubożeje.

Dlatego szkoła, której kadra rozumie edukacyjne znaczenie różnych rozwiązań, środków, instytucji, tych historycznie wykształconych, ale też zna potencjalne możliwości, jak też dostrzega zagrożenia nowych środków, wprowadzanych z wielkim impetem w życie, nie może nie wspierać ruchu budzenia i rozwijania świadomości społecznej współczesnych zadań edukacji i przydatności całego nagromadzonego historycznie bogactwa środków, metod i rozwiązań instytucjonalno-organizacyjnych. Też oczywiście nowych.

Tej doniosłej funkcji w środowisku lokalnym szkoła nie spełni jednak werbalnymi wezwaniami (np. do czytania książek, chodzenia do teatru czy muzeum, na koncerty i spotkania autorskie). Dopiero intensywna współpraca dzieci, młodzieży i dorosłych z tymi instytucjami, zreszzeniami, grupami, osobami, dysponentami różnych środków i nowych

pomysłów ich wykorzystania w edukacji, realizowana w normalnym, a nie jedynie odświętnym życiu szkolnym, może przynieść pożądane efekty edukacyjne.

Niewyobrażalnie wielkie możliwości rozwoju psychofizycznego człowieka kryje w sobie dynamiczny proces autoedukacji.

Szkoła, która nie stanie się propagatorem i pomocnikiem młodzieży we własnej pracy nad swoim rozwojem, a jednocześnie nie zaszczepi świadomości znaczenia i nie wesprze procesów przedłużenia tej pracy w całym życiu dorosłej jednostki, nie spełni należycie swej roli ważnego ośrodka edukacyjnego w środowisku lokalnym.

Także uczniowie w swoich środowiskach rodzinnych, sąsiedzkich oraz rówieśniczych winni stykać się codziennie z docenianiem własnej pracy nad sobą, z jej wzorami i pomocą. To rokuje, że ugruntują własne dążenia autoedukacyjne, wytrwają w ich kontynuacji i sami staną się cenionymi partnerami w realizacji aspiracji edukacyjnych w grupach rówieśniczych, w rodzinie, w zrzeszeniach społecznych.

W dziele wzbudzania i wspomagania autoedukacji szkoła musi wchodzić we współpracę z innymi instytucjami oświatowymi, kulturalnymi i gospodarczymi, zachęcając je do rozbudowywania i sama rozbudowując swój własny potencjał środków kulturowych i dydaktycznych, np. zasoby biblioteczne, nagarnia CD i DVD, otwarty dostęp do bazy komputerowej, Internetu.

Niekiedy potrzebne jest łączenie sił i środków wielu instytucji dla optymalnego zrealizowania celu wspierania procesów autoedukacyjnych w środowisku lokalnym, poszukując nowych rozwiązań organizacyjnych, zrywając z resortowym sposobem gospodarowania zasobami kadrowymi i materialnymi.

Ponadto, szkoła we własnej działalności lekcyjnej i pozalekcyjnej musi znaleźć rozwiązania metodyczne, by dorobek własnej pracy jednostki nad swoim rozwojem mógł zostać zauważony i doceniony, a nie tylko to, co służy spełnieniu standardu programowego nauczanego przedmiotu (nauczanych przedmiotów). To przekształcenie metodyki szkolnej staje się niezbędne, by można było stymulować rozwój aspiracji autoedukacyjnych.”⁴

⁴ D. Jankowski (red): „Szkoła w społeczności lokalnej”, Kalisz 2003.

6. Społeczne organy w systemie oświaty

6.1. Krajowa Rada Oświatowa

Społeczny organ opiniodawczy i wnioskodawczy przy ministrze właściwym do spraw oświaty i wychowania i tworzony przez niego na wniosek wojewódzkich rad oświatowych reprezentujących co najmniej 1/4 województw.

Krajowa Rada:

- opracowuje i przedstawia ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania projekty założeń polityki oświatowej państwa, w tym propozycje udziału nakładów budżetowych na oświatę w dochodzie narodowym podzielonym,
- opiniuje projekt ustawy budżetowej w części dotyczącej oświaty i przedstawia swoją opinię właściwym komisjom sejmowym i senackim,
- opiniuje kryteria podziału środków będących w dyspozycji ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, przeznaczonych na oświatę,
- opiniuje koncepcję kształcenia, w tym ramowe plany nauczania oraz zakres obowiązujących podstaw programowych,
- opiniuje projekty aktów prawnych dotyczących oświaty,
- opiniuje inne sprawy dotyczące oświaty, przedstawione przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

6.2. Rada oświatowa

Organ stanowiący jednostki samorządu terytorialnego może powołać radę oświatową, jako społeczny organ opiniodawczy i wnioskodawczy w dziedzinie oświaty działającą przy tym organie.

Do zadań rady oświatowej należy:

- badanie potrzeb oświatowych na obszarze działania jednostki samorządu terytorialnego oraz przygotowywanie projektów ich zaspokajania,
- opiniowanie budżetu jednostki samorządu terytorialnego w części dotyczącej wydatków na oświatę,

- opiniowanie projektów sieci publicznych szkół i placówek,
- opiniowanie projektów aktów prawa miejscowego wydawanych w sprawach oświaty,
- wyrażanie opinii i wniosków w innych sprawach dotyczących oświaty.

6.3. Rada szkoły lub placówki oświatowej

W skład rady szkoły lub placówki wchodzi w równej liczbie: nauczyciele wybrani przez ogół nauczycieli, rodzice wybrani przez ogół rodziców, uczniowie wybrani przez ogół uczniów.

Rada szkoły lub placówki uczestniczy w rozwiązywaniu spraw wewnętrznych szkoły lub placówki, a także:

- uchwała statut szkoły lub placówki,
- przedstawia wnioski w sprawie rocznego planu finansowego środków specjalnych szkoły lub placówki i opiniuje projekt planu finansowego szkoły lub placówki,
- może występować do organu sprawującego nadzór pedagogiczny nad szkołą lub placówką z wnioskami o zbadanie i dokonanie oceny działalności szkoły lub placówki, jej dyrektora lub innego nauczyciela zatrudnionego w szkole lub placówce; wnioski te mają dla organu charakter wiążący,
- opiniuje plan pracy szkoły lub placówki, projekty innowacji i eksperymentów pedagogicznych oraz inne sprawy istotne dla szkoły lub placówki,
- z własnej inicjatywy ocenia sytuację oraz stan szkoły lub placówki i występuje z wnioskami do dyrektora, rady pedagogicznej, organu prowadzącego szkołę lub placówkę oraz do wojewódzkiej rady oświatowej, w szczególności w sprawach organizacji zajęć pozalekcyjnych i przedmiotów nadobowiązkowych.

6.4. Rada rodziców

W skład rad rodziców wchodzi:

- w szkołach - po jednym przedstawicielu rad oddziałowych, wybranych w tajnych wyborach przez zebranie rodziców uczniów danego oddziału,
- w placówkach - co najmniej 7 przedstawicieli, wybranych w tajnych wyborach przez zebranie rodziców wychowanków danej placówki,

- w szkołach artystycznych - co najmniej 7 przedstawicieli, wybranych w tajnych wyborach przez zebranie rodziców uczniów danej szkoły.

Rada rodziców może występować do dyrektora i innych organów szkoły lub placówki, organu prowadzącego szkołę lub placówkę oraz organu sprawującego nadzór pedagogiczny z wnioskami i opiniami we wszystkich sprawach szkoły lub placówki.

Do kompetencji rady rodziców należy:

- uchwalanie w porozumieniu z radą pedagogiczną: programu wychowawczego szkoły oraz programu profilaktyki,
- opiniowanie programu i harmonogramu poprawy efektywności kształcenia lub wychowania szkoły lub placówki,
- opiniowanie projektu planu finansowego składanego przez dyrektora szkoły.

6.5. Samorząd uczniowski

Samorząd tworzą wszyscy uczniowie szkoły lub placówki.

Samorząd może przedstawiać radzie szkoły lub placówki, radzie pedagogicznej oraz dyrektorowi wnioski i opinie we wszystkich sprawach szkoły lub placówki, w szczególności dotyczących realizacji podstawowych praw uczniów, takich jak:

- prawo do zapoznawania się z programem nauczania, z jego treścią, celem i stawianymi wymaganiami,
- prawo do jawnej i umotywowanej oceny postępów w nauce i zachowaniu,
- prawo do organizacji życia szkolnego, umożliwiające zachowanie właściwych proporcji między wysiłkiem szkolnym a możliwością rozwijania i zaspokajania własnych zainteresowań,
- prawo redagowania i wydawania gazety szkolnej,
- prawo organizowania działalności kulturalnej, oświatowej, sportowej oraz rozrywkowej zgodnie z własnymi potrzebami i możliwościami organizacyjnymi, w porozumieniu z dyrektorem,
- prawo wyboru nauczyciela pełniącego rolę opiekuna samorządu.

7. Akty prawa w szkole

7.1. Konstytucja

Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 roku w kilku artykułach zawiera postanowienia, które odnoszą się do spraw oświaty i wychowania.

Art. 48 ust. 1 określa prawo rodziców do wychowania. Szkole i nauczycielom w zakresie wychowania wypada pełnić funkcję wspomagającą i uzupełniającą w stosunku do rodziców. Oznacza to również, że program wychowawczy szkoły winien cieszyć się ogólną akceptacją rodziców.

Art. 53 ust. 3 daje rodzicom prawo do zapewnienia dzieciom wychowania i nauczania moralnego oraz religijnego zgodnie z ich przekonaniami.

Art. 70 ust. 1 gwarantuje prawo do nauki, wiążąc je z obowiązkiem jej realizacji.

Art. 72 gwarantuje ochronę praw dziecka, przy czym to właśnie placówka oświatowa powinna zapewnić dziecku najlepszą opiekę, zagwarantować mu należne prawa, stworzyć warunki właściwego rozwoju psychofizycznego i fizycznego, służyć pomocą.

7.2. Ustawa o systemie oświaty

Uchwalona 7 września 1991 roku ustawa o systemie oświaty bywa często nazywana konstytucja systemu oświatowego. Określa ona:

1. Co zapewnia i obejmuje system oświaty
2. Kto może zakładać i prowadzić szkoły i inne placówki oświatowe.
3. Na kim spoczywa obowiązek realizacji zadań oświatowych.
4. Jakie są typy szkół publicznych i niepublicznych.
5. Jakie zadania realizuje Centralna Komisja Egzaminacyjna.
6. Na czym polega obowiązek szkolny i przedszkolny.
7. Jakie zadania spoczywają na ministrze właściwym do spraw oświaty i wychowania, kuratorze oświaty, dyrektorze szkoły lub placówki.
8. Kto może być kuratorem oświaty czy dyrektorem szkoły.
9. Na czym polega organizacja kształcenia, wychowania i opieki w szkołach oraz placówkach publicznych.

10. Jak finansowana jest oświata.⁵

7.3. Podstawa programowa kształcenia

Akt prawny, ustalany przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania, regulujący działania edukacyjne oraz wyznaczający kierunki pracy nad koncepcją edukacji w danej szkole. Umożliwia powstawanie różnych szkolnych i ogólnopolskich programów nauczania, pozostawiając jednak dużą swobodę nauczycielowi w zakresie sposobu realizacji i uzyskiwania założonych osiągnięć. Stanowi punkt wyjścia do opracowania programów nauczania poszczególnych przedmiotów, bloków przedmiotowych lub programów edukacyjnych, a także programów wychowawczych.

Podstawy programowe określają cele i zadania kształcenia szkolnego, podkreślając, że nauczanie ma sprzyjać rozwojowi ucznia, a nie ograniczać się do realizacji materiału. Zawierają kanon podstawowych treści nauczania i podstawowych lektur. Precyzują, jakie umiejętności powinien opanować uczeń w trakcie kształcenia, wskazują, jakim postawom powinno sprzyjać nauczanie i wychowanie w szkole.

Dotychczasową podstawę programową zawiera rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r.

Nową podstawę programową wprowadziło Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 grudnia 2008 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół.

Nowa podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych będzie realizowana od roku szkolnego 2009/2010 w klasach I szkół podstawowych. W pozostałych klasach do czasu zakończenia cyklu kształcenia stosuje się dotychczasową podstawę programową, przy czym dopuszcza się realizowanie nowej podstawy programowej dla przedmiotów: język obcy nowożytny, wychowanie fizyczne i etyka.

Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkół podstawowych obejmuje dwa etapy edukacyjne:

⁵ T. Komorowski: „Prawo w praktyce oświatowej”, Poznań 2007, s. 20.

- etap I – klasy I-III (dotychczasowe kształcenie zintegrowane nazwano edukacją wczesnoszkolną). Jej celem jest stopniowe i możliwie łagodne przeprowadzenie dzieci od kształcenia całościowego do nauczania przedmiotowego.
- etap – II – klasy IV-VI.

II etap edukacyjny opisany jest poprzez zestaw celów kształcenia – wymagania ogólne, treści nauczania – wymagania szczegółowe (wykaz wiadomości i umiejętności ucznia kończącego klasę VI szkoły podstawowej).

W nowej podstawie programowej kładzie się nacisk na wszechstronne przygotowanie uczniów do samokształcenia i świadomego wyszukiwania, selekcjonowania i wykorzystywania informacji.

Nauczyciele wszystkich przedmiotów powinni współpracować z nauczycielem bibliotekarzem, korzystać z zasobów biblioteki szkolnej, zarówno w postaci księgozbioru jak i w postaci zasobów multimedialnych.

7.4. Statut

Najważniejszy wewnętrzny akt prawa oświatowego szkoły lub placówki.

Zgodnie z art. 60 ustawy o systemie oświaty statut szkoły lub placówki publicznej powinien określać w szczególności:

1. Nazwę i typ szkoły lub placówki oraz ich cele i zadania.
2. Organ prowadzący szkołę lub placówkę.
3. Organy szkoły lub placówki oraz ich kompetencje.
4. Organizację szkoły lub placówki.
5. Zakres zadań nauczycieli oraz innych pracowników szkoły lub placówki.
6. Zasady rekrutacji uczniów.
7. Prawa i obowiązki uczniów, w tym przypadki, w których uczeń może zostać skreślony z listy uczniów szkoły.

Statuty szkół i placówek publicznych powstają na podstawie ramowych statutów szkół i placówek poszczególnych typów zawartych w rozporządzeniach właściwych ministrów. Ramowy statut to forma ujednoczenia prawnego wewnętrznych zasad funkcjonowania szkół i placówek oświatowych.

Art. 84 ustawy o systemie oświaty wskazuje elementy, które powinien zawierać statut szkoły lub placówki niepublicznej, czyli:

1. Nazwę, typ szkoły lub cel placówki oraz ich zadania.
2. Osobę prowadzącą szkołę lub placówkę.
3. Organy szkoły lub placówki oraz zakres ich zadań.
4. Organizację szkoły lub placówki.
5. Prawa i obowiązki pracowników oraz uczniów szkoły lub placówki, w tym przypadki, w których uczeń może zostać skreślony z listy uczniów szkoły lub placówki.
6. Sposób uzyskiwania środków finansowych na działalność szkoły lub placówki.
7. Zasady przyjmowania uczniów do szkoły lub placówki.

7.5. Niektóre inne akty prawa wewnętrznego, programy i dokumenty

Podstawowe znaczenie w tym zakresie mają **regulaminy**, a szczególnie regulamin organizacyjny szkoły oraz regulaminy organów kolegialnych.

Arkusze organizacji szkoły lub placówki jest to określany przez dyrektora do 30 kwietnia każdego roku akt, który zawiera szczegółową organizację nauczania, wychowania i opieki w danym roku szkolnym. Arkusz obejmuje w szczególności liczbę pracowników szkoły lub placówki z podaniem ich stanowisk oraz ogólną liczbę zajęć edukacyjnych finansowanych ze środków przeznaczonych na to przez organ prowadzący. Ten sam organ zatwierdza arkusz.⁶

Kalendarz szkoły jest wewnętrznym aktem kierownictwa szkoły lub placówki, będący rodzajem rocznego planu pracy. Jest on tworzony na podstawie ogólnych i stałych w skali całego kraju zasad organizacji roku szkolnego, przyjętych w rozporządzeniu ministra właściwego do spraw oświaty. Zawiera stałe elementy życia szkoły, takie jak początek i koniec zajęć szkolnych, terminy klasyfikacji śródrocznej, terminy ferii zimowych, spotkania z rodzicami, uroczystości szkolne, posiedzenia rady pedagogicznej.⁷

Tygodniowy rozkład zajęć lekcyjnych i pozalekcyjnych to powtarzająca się w cyklu tygodniowym struktura czasu szkolnego uczniów, nauczycieli i wychowawców.

⁶ Tak. D. Kurzyńska-Chmiel: „Podstawy prawne...”, s. 128.

⁷ Tamże s. 128-129.

Program nauczania, czyli „program czynności uczniów i założonych wyników tych czynności”⁸ jest w istocie skonkretyzowaniem podstawy programowej. „Możliwe jest korzystanie z jednego z dwóch rodzajów programów: programu nauczania dopuszczonego do użytku szkolnego przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania zamieszczonego w wykazie ogłoszonym na stronie internetowej MEN, własnego programu autorskiego dopuszczonego do realizacji w danej szkole przez dyrektora tej szkoły, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i rady szkoły, a jeżeli nie została ona powołana; opinii rady rodziców lub innego przedstawicielstwa rodziców i po spełnieniu warunków określonych w rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej z dnia 8 czerwca 2009 r. w sprawie dopuszczania do użytku w szkole programów wychowania przedszkolnego i programów nauczania oraz dopuszczenia do użytku szkolnego podręczników. W przywołanym rozporządzeniu są zdefiniowane: program wychowania przedszkolnego, program nauczania do zajęć edukacyjnych z zakresu kształcenia ogólnego, program nauczania dla zawodu oraz program nauczania dla profilu, jest również określona wymagana zawartość każdego z tych programów oraz warunki dopuszczenia programów do użytku szkolnego lub do realizacji w danej szkole. Programy autorskie, o których mowa powyżej, dopuszcza do użytku w danej szkole i włącza do szkolnego zestawu programów dyrektor szkoły, po zasięgnięciu opinii rady pedagogicznej i rady szkoły, a jeżeli nie została ona powołana - opinii rady rodziców lub innego przedstawicielstwa rodziców.”⁹

„Struktura programów szkolnych jest zazwyczaj dwuelementowa, składa się ona z celów kształcenia i treści kształcenia. Treści kształcenia są dość jednolicie i podobnie formułowane przez większość autorów programów w postaci tzw. haseł programowych lub tematów zajęć, podczas, gdy podejście autorów do celów programowych jest bardzo niejednolite i często niekonsekwentne. Niejednolitość ta polega na ujmowaniu celów w sposób ogólny albo szczegółowy, niekonkretny albo operacyjny, odnoszący się tylko do wiedzy i umiejętności albo poszerzony o wartości i postawy, łagodny co do wymagań wobec uczniów albo kategoryczny. Cele są czasem określane po każdym etapie kształcenia, czasem zaś nie precyzuje się struktury czasowej ich osiągnięcia. Wybierając program nauczania, należy wziąć pod uwagę konkretną grupę uczniów, z którymi się będzie pracowało; poznać ich możliwości, potencjał intelektualny, zainteresowania, aspiracje, gdyż celem staje się rozwój kompetencji ucznia. Należy również pamiętać, że kreatywny nauczyciel niekoniecznie trzyma się ściśle ram wytyczonych w wybranym programie nauczania. Oczywiście powinien

⁸ W. Okoń: „Słownik pedagogiczny”, Warszawa 1984.

⁹ http://www.wspinet.pl/oswiata/os_sownik.php?literka=P&haslo=145

go realizować zgodnie z założeniami – jednak warto, by wprowadzał modyfikacje i innowacje programowe. Zmiany programu nauczania nie można dokonywać w czasie trwającego roku szkolnego. Jeżeli zaistnieje taka potrzeba, należy zgłosić dyrektorowi tę chęć jeszcze w czerwcu roku poprzedzającego nowy rok szkolny”.¹⁰

Program wychowawczy szkoły lub placówki to obowiązkowy dokument, który opisuje wszystkie treści i działania o charakterze wychowawczym i jest realizowany przez nauczycieli i wychowawców. Program uchwała rada rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną. Można wskazać kilka etapów budowania programu wychowawczego¹¹:

1. Badanie zasobów szkoły oraz oczekiwań uczniów i rodziców.
2. Analiza aktów prawnych ze sfery oświaty.
3. Wypracowanie misji szkoły.
4. Opracowanie sylwetki absolwenta szkoły.
5. Analiza zadań szkoły.
6. Analiza powinności wychowawcy klasy i nauczycieli przedmiotów.
7. Określenie zasad współpracy z rodzicami.
8. Opracowanie zasad ewaluacji programu.

Program wychowawczy szkoły obejmuje w szczególności:

- powinności wychowawcze, będące wymiarem pracy edukacyjnej każdego nauczyciela, określone w ramach zadań ogólnych szkoły;
- powinności i treści wychowawcze właściwe dla poszczególnych zajęć edukacyjnych;
- powinności wychowawców klasowych;
- treści wychowawcze, zawarte w statucie oraz regulaminie szkoły;
- harmonogram działań doraźnych i okolicznościowych;
- istniejące lub tworzone zwyczaje i obyczaje szkolne;
- zasady współpracy wychowawczej z rodzicami;
- zasady współpracy wychowawczej z samorządem terytorialnym;
- tematyczne, okresowe programy wychowawcze (krajowe, regionalne, lokalne i szkolne);
- zasady funkcjonowania i zadania samorządu uczniowskiego.¹²

¹⁰ K. Szewczyk: „Dokumentacja obowiązująca nauczyciela”; tekst dostępny na <http://zse.staszowski.eu/dokumenty/publikacje/artykul.pdf>

¹¹ Por. M. Galczak, E. Złowodzka Jetter, M. Bojarska, M. Paris: „Jak konstruować program wychowawczy szkoły”, Kraków 2001.

¹² Tak: http://www.wsipnet.pl/oswiata/os_slownik.php?literka=P&haslo=148

Z programem wychowawczym ściśle powiązany jest **szkolny program profilaktyczny**, który zawiera ogół działań zapobiegający postawianiu niepożądanych przyzwyczajzeń i postaw, błędów w uczeniu się lub postawie ciała wśród dzieci i młodzieży. Program opracowuje rada rodziców w porozumieniu z radą pedagogiczną na podstawie diagnozy obszarów problemowych.

„Kolejnymi bardzo ważnymi dokumentami szkolnymi regulującymi system oceniania i promowania uczniów są **wewnątrzszkolny system oceniania i przedmiotowy system oceniania**. Wewnątrzszkolny system oceniania jest dokumentem nadrzędnym wobec przedmiotowego systemu oceniania. WSO jest opracowany przez nauczycieli danej szkoły i zatwierdzony przez radę pedagogiczną. Stanowi dokument, na podstawie którego nauczyciele opracowują swoje przedmiotowe systemy oceniania. Zapisy w WSO i PSO nie mogą się różnić. Konstruując przedmiotowy system nauczania, nauczyciel bierze pod uwagę: cele oceniania, wybrany program, kryteria i zasady oceniania, metody i narzędzia sprawdzania osiągnięć i postępów, sposób dokumentowania oraz powiadamiania rodziców; zasady poprawiania ocen niedostatecznych, metody ewaluacji. Gdy w szkole funkcjonuje zespół przedmiotowy, jego członkowie mogą opracować wspólny przedmiotowy system oceniania.”¹³

Program rozwoju szkoły jest nieobowiązkowym elementem organizacji nadzoru pedagogicznego. Program rozwojowy jest odpowiedzią na problemy danej szkoły lub placówki oświatowej, a ich diagnoza powinna być podstawą przyjętych rozwiązań ujętych w programie rozwojowym. Program rozwojowy powinien być kompleksową próbą rozwiązania zdiagnozowanych problemów, co oznacza, że powinien w sposób możliwie jak najszerszy traktować istniejące potrzeby dydaktyczne, wychowawcze i opiekuńcze danej szkoły lub placówki.

„Dyrektorzy szkoły często wymagają od nauczyciela przedmiotu sporządzenia **planu dydaktycznego (nauczania)** – rozkładu materiału. Dokument ten napisany najczęściej w formie tabelarycznej i zawiera np. następujące informacje: tematy lekcji, ilość godzin przewidzianych na ich realizację, metody i formy pracy, pomoce dydaktyczne itp. Jednak

¹³ K. Szewczyk: „Dokumentacja...”

obecnie odchodzi się już od pisania tradycyjnych rozkładów nauczania i zaleca sformułowanie wymagań edukacyjnych w formie planu wynikowego.

W planie wynikowym powinny się znaleźć zapisy określające: treści kształcenia, cele nauczania, wymagania edukacyjne na poszczególne poziomy (np. podstawowy i ponadpodstawowy) oraz sposoby sprawdzania osiągnięć uczniów. Plan dydaktyczny (rozkład materiału czy plan wynikowy) ułatwia pracę nauczycielowi: pozwala na planowanie pracy dydaktycznej w poszczególnych zespołach klasowych, dostosowanie treści edukacyjnych do możliwości uczniów i specyfiki szkoły.

Dokumentem szczególnie przydatnym dla każdego nauczyciela jest **scenariusz lekcji (konspekt)**. Według MEN scenariusz lekcji jest to szczegółowo opracowany plan prowadzenia lekcji zawierający takie elementy jak cel ogólny i cele operacyjne lekcji, stosowane środki dydaktyczne, metody i formy pracy oraz określający czas trwania lekcji. Struktura i opis zajęć powinna zawierać wprowadzenie (wstęp), część główną oraz podsumowanie. Przygotowanie przez nauczycieli konspektu lekcji jest szczególnie użyteczne w początkowym okresie pracy, gdyż ułatwia ono swobodne prowadzenie lekcji, nawet, jeśli ewentualny stres „przeszkadza nam” w pracy.

Najbardziej powszechnym dokumentem szkolnym, funkcjonującym w szkole niemalże od początku jej istnienia jest **dziennik szkolny**. To w nim możemy znaleźć podstawowe informacje o uczniach, tematy lekcji, frekwencję no i przede wszystkim oceny szkolne. Dziennik szkolny jest niezbędnym dokumentem w pracy nauczyciela, ale systematycznie narastająca ilość obowiązków nauczyciela w procesie wychowania "nowej szkoły" wymaga ustawicznego doskonalenia siebie i warsztatu własnej pracy. Stąd zrodził się pomysł opracowania szkolnego dziennika internetowego. Szkolny dziennik internetowy jest aplikacją internetową, której zadaniem jest poprawa komunikacji między szkołą a rodzicami. Dzięki dziennikowi internetowemu oceny, uwagi, informacje oraz frekwencja mogą być śledzone przez rodzica na bieżąco”.¹⁴

¹⁴ Tamże.

8. Pomoc pedagogiczno – psychologiczna

Podstawy działania pomocy psychologiczno – pedagogicznej w szkole i placówce oświatowej określa **rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 17 listopada 2010 roku w sprawie zasad udzielania i organizacji pomocy psychologiczno-pedagogicznej w publicznych przedszkolach, szkołach i placówkach, które weszło w życie z dniem 1 lutego 2011 roku.**

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana uczniowi w przedszkolu, szkole i placówce polega na rozpoznawaniu i zaspokajaniu indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych ucznia oraz rozpoznawaniu indywidualnych możliwości psychofizycznych ucznia, wynikających w szczególności:

- z niepełnosprawności;
- z niedostosowania społecznego;
- z zagrożenia niedostosowaniem społecznym;
- ze szczególnych uzdolnień;
- ze specyficznych trudności w uczeniu się;
- z zaburzeń komunikacji językowej;
- z choroby przewlekłej;
- z sytuacji kryzysowych lub traumatycznych;
- z niepowodzeń edukacyjnych;
- z zaniedbań środowiskowych związanych z sytuacją bytową ucznia i jego rodziny, sposobem spędzania czasu wolnego, kontaktami środowiskowymi;
- z trudności adaptacyjnych związanych z różnicami kulturowymi lub ze zmianą środowiska edukacyjnego, w tym związanych z wcześniejszym kształceniem za granicą.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna udzielana w przedszkolu, szkole i placówce rodzicom uczniów i nauczycielom polega na wspieraniu rodziców i nauczycieli w rozwiązywaniu problemów wychowawczych i dydaktycznych oraz rozwijaniu ich umiejętności wychowawczych w celu zwiększania efektywności pomocy psychologiczno-pedagogicznej dla uczniów.

W szkole pomoc psychologiczno-pedagogiczna jest udzielana uczniom w formie:

1. Klas terapeutycznych.
2. Zajęć rozwijających uzdolnienia.
3. Zajęć dydaktyczno-wyrównawczych.
4. Zajęć specjalistycznych: korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, socjoterapeutycznych oraz innych zajęć o charakterze terapeutycznym.
5. Zajęć związanych z wyborem kierunku kształcenia i zawodu oraz planowaniem kształcenia i kariery zawodowej — w przypadku uczniów gimnazjum i szkół ponadgimnazjalnych.
6. Porad i konsultacji.

W przedszkolu i placówce pomoc psychologiczno-pedagogiczna jest udzielana uczniom w formie:

1. Zajęć specjalistycznych: korekcyjno-kompensacyjnych, logopedycznych, socjoterapeutycznych oraz innych zajęć o charakterze terapeutycznym.
2. Porad i konsultacji.

Korzystanie z pomocy psychologiczno-pedagogicznej w przedszkolu, szkole i placówce jest dobrowolne i nieodpłatne.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczną organizuje dyrektor przedszkola, szkoły i placówki.

Pomocy psychologiczno-pedagogicznej w przedszkolu, szkole i placówce udzielają uczniom nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych oraz specjaliści wykonujący w przedszkolu, szkole i placówce zadania z zakresu pomocy psychologiczno-pedagogicznej, w szczególności psycholodzy, pedagodzy, logopedzi i doradcy zawodowi, zwani w rozporządzeniu specjalistami.

Nauczyciele, wychowawcy grup wychowawczych oraz specjaliści w przedszkolu, szkole i placówce prowadzą działania pedagogiczne mające na celu:

1. Rozpoznanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych uczniów, w tym uczniów szczególnie uzdolnionych, oraz zaplanowanie sposobów ich zaspokojenia, w tym:
 - w przedszkolu — obserwację pedagogiczną zakończoną analizą i oceną gotowości dziecka do podjęcia nauki w szkole (diagnoza przedszkolna),

- w klasach I-III szkoły podstawowej — obserwacje i pomiary pedagogiczne mające na celu rozpoznanie u uczniów ryzyka wystąpienia specyficznych trudności w uczeniu się,
 - w gimnazjum i szkole ponadgimnazjalnej — doradztwo edukacyjno-zawodowe;
2. Rozpoznanie zainteresowań i uzdolnień uczniów, w tym uczniów szczególnie uzdolnionych, oraz zaplanowanie wsparcia związanego z rozwijaniem zainteresowań i uzdolnień uczniów.

W przypadku stwierdzenia, że uczeń ze względu na potrzeby rozwojowe lub edukacyjne wymaga objęcia pomocą psychologiczno-pedagogiczną, nauczyciel, wychowawca grupy wychowawczej lub specjalista informuje o tym niezwłocznie dyrektora przedszkola, szkoły lub placówki.

Planowanie i koordynowanie udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej uczniowi w przedszkolu, szkole i placówce, jest zadaniem **zespołu składającego się z nauczycieli, wychowawców grup wychowawczych oraz specjalistów**, prowadzących zajęcia z uczniem.

Zespół tworzy dyrektor przedszkola, szkoły i placówki:

1. Dla ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, orzeczenie o potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego, orzeczenie o potrzebie indywidualnego nauczania lub opinię poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej — niezwłocznie po otrzymaniu orzeczenia lub opinii.
2. Dla ucznia, który ze względu na potrzeby rozwojowe lub edukacyjne wymaga objęcia pomocą psychologiczno-pedagogiczną, który nie posiada orzeczenia lub opinii wymienionych w pkt 1 — niezwłocznie po przekazaniu przez nauczyciela, wychowawcę grupy wychowawczej lub specjalistę informacji o potrzebie objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną.

Dyrektor przedszkola, szkoły lub placówki wyznacza osobę koordynującą pracę zespołu. Pracę kilku zespołów może koordynować także jedna osoba.

Zespół, na podstawie ustalonych przez dyrektora przedszkola, szkoły i placówki, form, sposobów i okresu udzielania uczniowi pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wymiaru godzin, w którym poszczególne formy pomocy będą realizowane, opracowuje dla ucznia, z wyjątkiem ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego, **plan działań wspierających** zawierający:

1. Cele do osiągnięcia w zakresie, w którym uczeń wymaga pomocy psychologiczno-pedagogicznej.
2. Działania realizowane z uczniem w ramach poszczególnych form i sposobów udzielania uczniowi pomocy psychologiczno-pedagogicznej.
3. Metody pracy z uczniem.
4. Zakres dostosowania wymagań edukacyjnych wynikających z programu nauczania do indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych ucznia, o którym mowa w przepisach w sprawie warunków i sposobu oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy oraz przeprowadzania sprawdzianów i egzaminów w szkołach publicznych.
5. Działania wspierające rodziców ucznia.
6. W zależności od potrzeb, zakres współdziałania z poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi, placówkami doskonalenia nauczycieli, organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży.

Zespół zakłada i prowadzi **kartę indywidualnych potrzeb ucznia**. Karty nie zakłada się dla ucznia posiadającego orzeczenie o potrzebie kształcenia specjalnego.

Karta zawiera:

1. Imię (imiona) i nazwisko ucznia.
2. Nazwę przedszkola lub szkoły oraz oznaczenie grupy lub oddziału, do którego uczeń uczęszcza.
3. Informację dotyczącą:
 - orzeczenia o potrzebie indywidualnego obowiązkowego rocznego przygotowania przedszkolnego, orzeczenia o potrzebie indywidualnego nauczania lub opinii poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej — z podaniem numeru i daty wydania orzeczenia lub opinii,
 - potrzeby objęcia ucznia pomocą psychologiczno-pedagogiczną stwierdzonej w wyniku przeprowadzonych działań pedagogicznych.
4. Zakres, w którym uczeń wymaga pomocy psychologiczno-pedagogicznej z uwagi na indywidualne potrzeby rozwojowe i edukacyjne oraz możliwości psychofizyczne.
5. Zalecane przez zespół formy, sposoby i okresy udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej.

6. Ustalone przez dyrektora przedszkola lub szkoły formy, sposoby i okresy udzielania pomocy psychologiczno-pedagogicznej oraz wymiar godzin, w którym poszczególne formy pomocy będą realizowane.
7. Ocenę efektywności pomocy psychologiczno-pedagogicznej.
8. Terminy spotkań zespołu.
9. Podpisy osób biorących udział w poszczególnych spotkaniach zespołu.

Pedagog i psycholog szkolny, niezależnie od pracy w zespole mają inne zadania. Są nimi:

1. Prowadzenie badań i działań diagnostycznych dotyczących poszczególnych uczniów, w tym diagnozowanie indywidualnych potrzeb rozwojowych i edukacyjnych oraz możliwości psychofizycznych, a także wspieranie mocnych stron uczniów.
2. Minimalizowanie skutków zaburzeń rozwojowych, zapobieganie zaburzeniom zachowania oraz realizacja różnych form pomocy psychologiczno-pedagogicznej w środowisku szkolnym i pozaszkolnym poszczególnych uczniów.
3. Prowadzenie terapii indywidualnej i grupowej.

Do **logopedy** w przedszkolu, szkole i placówce należy ponadto:

1. Prowadzenie badań wstępnych w celu ustalenia stanu mowy uczniów, w tym mowy głośnej i pisma.
2. Diagnozowanie logopedyczne oraz, odpowiednio do jego wyników, udzielanie pomocy logopedycznej poszczególnym uczniom z trudnościami w uczeniu się, we współpracy z nauczycielami prowadzącymi zajęcia z uczniem.
3. Prowadzenie terapii logopedycznej indywidualnej i grupowej dla uczniów, w zależności od rozpoznanych potrzeb.
4. Podejmowanie działań profilaktycznych zapobiegających powstawaniu zaburzeń komunikacji językowej, w tym współpraca z najbliższym środowiskiem ucznia.

Do zadań **doradcy zawodowego** należy ponadto:

1. Systematyczne diagnozowanie zapotrzebowania poszczególnych uczniów na informacje edukacyjne i zawodowe oraz pomoc w planowaniu kształcenia i kariery zawodowej.
2. Gromadzenie, aktualizacja i udostępnianie informacji edukacyjnych i zawodowych właściwych dla danego poziomu kształcenia.

3. Prowadzenie zajęć przygotowujących uczniów do świadomego planowania kariery i podjęcia roli zawodowej.
4. Koordynowanie działalności informacyjno-doradczej prowadzonej przez szkołę i placówkę.
5. Współpraca z innymi nauczycielami w tworzeniu i zapewnieniu ciągłości działań w zakresie doradztwa edukacyjno-zawodowego.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna jest organizowana i udzielana we współpracy z:

1. Rodzicami uczniów.
2. Poradniami psychologiczno-pedagogicznymi, w tym poradniami specjalistycznymi.
3. Placówkami doskonalenia nauczycieli.
4. Innymi przedszkolami, szkołami i placówkami.
5. Organizacjami pozarządowymi oraz innymi instytucjami działającymi na rzecz rodziny, dzieci i młodzieży.

Pomoc psychologiczno-pedagogiczna w przedszkolu, szkole i placówce jest udzielana z inicjatywy:

1. Ucznia.
2. Rodziców ucznia.
3. Nauczyciela, wychowawcy grupy wychowawczej lub specjalisty, prowadzącego zajęcia z uczniem.
4. Poradni psychologiczno-pedagogicznej, w tym poradni specjalistycznej.
5. Asystenta edukacji romskiej.
6. Pomocy nauczyciela.

Zajęcia **dydaktyczno-wyrównawcze** organizuje się dla uczniów mających trudności w nauce, w szczególności w spełnianiu wymagań edukacyjnych wynikających z podstawy programowej kształcenia ogólnego dla danego etapu edukacyjnego. Liczba uczestników zajęć wynosi do 8.

Zajęcia **korekcyjno-kompensacyjne** organizuje się dla uczniów z zaburzeniami i odchyleniami rozwojowymi lub specyficznymi trudnościami w uczeniu się. Liczba uczestników zajęć wynosi do 5.

Zajęcia **logopedyczne** organizuje się dla uczniów z zaburzeniami mowy, które powodują zaburzenia komunikacji językowej oraz utrudniają naukę. Liczba uczestników zajęć wynosi do 4.

Zajęcia **socjoterapeutyczne oraz inne zajęcia o charakterze terapeutycznym** organizuje się dla uczniów z dysfunkcjami i zaburzeniami utrudniającymi funkcjonowanie społeczne. Liczba uczestników zajęć wynosi do 10.

Godzina zajęć rozwijających uzdolnienia i zajęć dydaktyczno-wyrównawczych trwa 45 minut, a godzina zajęć specjalistycznych — 60 minut. W uzasadnionych przypadkach dopuszcza się prowadzenie zajęć specjalistycznych w czasie krótszym niż 60 minut, zachowując ustalony dla ucznia łączny czas tych zajęć.

Formy pomocy psychologiczno - pedagogicznej

1. Zajęcia integracyjne.
2. Zajęcia profilaktyczne.
3. Zajęcia wychowawczo-edukacyjne (m.in. zajęcia z zakresu komunikacji interpersonalnej, rozpoznawania i wyrażania uczuć, tolerancji, agresji, przemocy, konfliktów w grupie i sposobów ich rozwiązywania, radzenia sobie ze stresem, empatii, czyli wyzbywania się zachowań egoistycznych, pogłębiania samoświadomości, rozwoju osobistego i poczucia własnej wartości oraz zajęcia związane z wyborem dalszego kształcenia).
4. Specjalistyczne zajęcia (grupowe lub indywidualne) o charakterze terapeutycznym.
5. Porady dla uczniów.
6. Porady, konsultacje dla rodziców.
7. Porady i konsultacje dla nauczycieli.
8. Udzielaniu nauczycielom pomocy w dostosowaniu wymagań edukacyjnych wynikających z realizowanych przez nich programów nauczania do indywidualnych potrzeb psychofizycznych i edukacyjnych ucznia, u którego stwierdzono zaburzenia i odchylenia rozwojowe lub specyficzne trudności w uczeniu się, uniemożliwiające sprostanie tym wymaganiom.
9. Wspieranie rodziców i nauczycieli w rozwiązywaniu problemów wychowawczych.
10. Umożliwianie rozwijania umiejętności wychowawczych rodziców i nauczycieli.

9. Współpraca szkoły z rodzicami ucznia

Zgodnie z Konstytucją RP rodzice są głównymi wychowawcami dzieci, a szkoła winna wspierać rodzinę w procesie wychowawczym, kultywowaniu uniwersalnych wartości i pielęgnowaniu tradycji. Choćby z tego względu należy traktować rodziców dzieci jako partnerów w pracy wychowawczej, a współpraca z nimi musi być ważnym elementem programu wychowawczego szkoły.

Zasady współpracy z rodzicami powinny uwzględniać:

1. Przepływ informacji o uczniach pomiędzy rodzicami i nauczycielami.
2. Poradnictwo dla rodziców.
3. Udzielanie rodzicom wsparcia w trudnych sytuacjach.
4. Kierowanie do ekspertów (psychologów, logopedów itp.).¹⁵

Najczęściej spotykane formy współpracy z rodzicami to¹⁶:

1. Zebrania z rodzicami.

Spotkania organizowane są przeważnie dla matek i ojców uczniów jednej klasy i odbywają się nie częściej niż sześć - siedem razy w ciągu roku szkolnego, w razie potrzeby - częściej. Omawiane są na nich sprawy organizacyjne klasy, osiągnięcia edukacyjne uczniów, ich udział w konkursach, oraz napotykanne przez nauczycieli trudności w trakcie nauczania i wychowania, plan pracy wychowawczej, wewnątrzszkolny system oceniania z zachowania i przedmiotów

2. Uczestnictwo, współorganizacja imprez klasowych, szkolnych.

Tego typu spotkania są uzupełnieniem zebrań z rodzicami, umożliwiają one rodzicom przekonanie się, że życie w szkole wcale nie jest monotonne i nie sprowadza się wyłącznie do nauki. Są także okazją do lepszego poznania swych dzieci i panującej w szkole atmosfery. Dostarczają one rodzicom wiele przeżyć emocjonalnych. Zapraszani są na nie wszyscy lub tylko niektórzy rodzice, w zależności od celu spotkania. Do tego typu zebrań należą spotkania z okazji uroczystości i imprez klasowych i ogólnoszkolnych.

¹⁵ M. Galczak, E. Złowodzka Jetter, M. Bojarska, M. Paris: „Jak konstruować program ...”, s. 24

¹⁶ Na podstawie tekstu : I. Sienkiewicz – Szyperska: „Formy współpracy szkoły z rodzicami”, miesięcznik Doradców Medycznych WCDN „Nasz Czas. Czas Twórczych Nauczycieli”, 2002, nr 8-9.

3. Spotkania dotyczące trudności wychowawczych.

Zarówno nauczyciele, jak i rodzice mają bardzo często do czynienia z dziećmi sprawiającymi kłopoty wychowawcze. Jest wiele spraw, które wykraczają poza kompetencje zawodowe i możliwości nauczyciela. Wtedy może on zwrócić się o pomoc do różnych specjalistów, np. psychologów, pedagogów szkolnych, przedstawicieli nauki, kultury, resortów zdrowia i sprawiedliwości, członków stowarzyszeń. Udzielają oni informacji na interesujące rodziców tematy, mogą też podjąć się bezpośredniej pracy z rodzicami.

4. Szkolenia dla rodziców.

Spotkania tego typu dotyczą szerokiej rzeszy rodziców dzieci z różnych klas. Mogą nimi być prelekcje, w czasie których wygłaszane są wykłady, a słuchacze często zadają prelegentowi pytania, niekiedy może dojść do ożywionej wymiany opinii i stanowisk. Inną formą tego typu spotkań są konferencje, czyli spotkania seminaryjne lub dyskusyjne, podczas których zaproszony gość wprowadza rodziców w interesującą ich problematykę, zadaje pytania zachęcające do czynnego udziału w dyskusji oraz kieruje jej przebiegiem. Takie seminaria mają wyraźną przewagę nad prelekcjami, gdyż pobudzają rodziców do aktywności werbalnej.

5. Zbieranie opinii rodziców o szkole.

Nowoczesna i przyjazna dziecku szkoła nie może obejść się bez głosu doradczego rodziców. Mają oni prawo ocenić pracę szkoły i wypowiedzieć się na temat wzajemnych oczekiwań i dążeń. Sposoby zbierania opinii mogą być różne, jednym z nich jest ankieta. Po jej opracowaniu zainteresowani powinni być powiadomieni o jej wynikach i sposobie ich wykorzystania.

6. Współpraca w kwestii wyglądu klasy.

Współpraca rodziców ze szkołą w kwestii wyglądu klasy jest bardzo widoczna, szczególnie na etapie nauczania początkowego. Dziecko, wkraczające w progi szkoły, pozostaje na tym etapie nauczania pod baczną kontrolą rodziców, którzy odprowadzając je do szkoły i klasy mogą dokładnie przyjrzeć się warunkom, w jakich uczą się ich dzieci. Jeśli nie zadawałają one opiekunów, wtedy powinni zaangażować się w pracę na rzecz klasy, np. pomalować ściany, zawiesić kolorowe firanki, okleić stare meble. To spowoduje, że sala stanie się bardziej przytulna.

7. Konsultacje.

Konsultacje odbywające się w szkołach nie polegają na udzielaniu rad i wskazówek w formie pouczeń. Są to rozmowy na temat wychowania i uczenia się oraz wyboru przyszłej szkoły (lub zawodu - w szkołach ponadgimnazjalnych). Odgrywają one doniosłą rolę w rozwiązywaniu problemów, jakie nurtują rodziców i nauczycieli. Konsultacje z reguły przygotowywane są przez wychowawcę w ustalonym przez dyrekcję terminie. Wtedy w szkole w wyznaczonych salach oczekują na rodziców nauczyciele uczący wszystkich przedmiotów w danej placówce. Daje to rodzicom możliwość rozmowy w jednym dniu z przedstawicielami różnych specjalności, bez konieczności wielokrotnego chodzenia do szkoły.

8. Wizyty domowe.

Głównym ich celem jest bliższe i bezpośrednie poznanie warunków, w jakich mieszkają i uczą się uczniowie, oraz nawiązanie osobistego kontaktu ze wszystkimi członkami rodziny. Mają więc duże znaczenie wychowawcze. Zazwyczaj z wizytą do domu ucznia udaje się nauczyciel w towarzystwie np. pedagoga szkolnego.

9. Rozmowy telefoniczne.

Istotnym i wcale nierzadkim uzupełnieniem indywidualnych form współdziałania nauczycieli i rodziców są rozmowy telefoniczne. Nie ograniczają się one tylko do usprawiedliwień ze strony rodziców dotyczących niemożności uczestniczenia w zebraniu czy też do informacji o wypadkach losowych. Często mają one na celu wymianę informacji o uczniu.

10. Kontakty korespondencyjne.

Interesującym rodzajem indywidualnych form współdziałania nauczycieli i rodziców są kontakty korespondencyjne. Stanowią one uzupełnienie konsultacji, wizyt domowych, zebrań. Najczęściej stosowanym jest wpis do dzienniczka ucznia lub zeszytu przedmiotowego, list oraz pisemna relacja o wynikach w zachowaniu i nauce dziecka.

11. Działalność w Komitecie lub Radzie szkoły.

Komitet rodzicielski to organ doradczy nauczycieli, który stawia sobie za cel m.in. włączenie ogółu rodziców do współdziałania w spełnianiu trzech podstawowych funkcji szkoły: opiekuńczej, dydaktycznej i wychowawczej. Cel ten wyznacza więc różnorakie zadania komitetu rodzicielskiego, które nie ograniczają się tylko do zaspakajania potrzeb materialno -

bytowych (np.: przeprowadzenie remontu czy pomoc uczniom będącym w trudnej sytuacji materialnej). Składową częścią komitetu rodzicielskiego jest klasowa rada rodziców. To ona spełnia zalecenia i uchwały ogólnoszkolnego aktywu komitetu rodzicielskiego oraz działa w ścisłym porozumieniu z pozostałymi rodzicami uczniów danej klasy i wychowawcą.

12. Współdziałanie w pracy dydaktycznej szkoły.

Odpowiedzialność za poziom szkolnych osiągnięć uczniów ponoszą przede wszystkim nauczyciele, ale rodzice mogą im pomóc w podwyższaniu wyników nauczania poprzez np.: właściwe motywowanie dzieci do uczenia się, co pozostaje w ścisłym związku ze stosunkiem młodzieży do szkoły. Im korzystniejszy jest ten stosunek, tym uczniowie chętniej podejmują się wykonania powierzonych im zadań.

13. Organizowanie czasu wolnego uczniów.

Rodzice mogą i powinni dopomóc dzieciom w organizowaniu wolnego czasu. Od sposobu jego wykorzystania zależą nie tylko ich osiągnięcia w szkole, ale także ich prawidłowy rozwój społeczny. Dobrymi sposobami wypoczynku i rozrywki są: gry i zabawy na świeżym powietrzu, spacer, wspólne wyjścia do kina czy teatru, na koncert, rozmowa, wspólne kultywowanie tradycji rodzinnych, wykonywanie drobnych prac domowych, itp.

14. Pomoc uczniom w wyborze przyszłej szkoły, zawodu.

Dlatego trudno sobie wyobrazić, żeby nauczyciele i rodzice nie ułatwili dzieciom podjęcia przemyślanej decyzji. Pomogą im poprzez długofalowe i systematyczne oddziaływanie wychowawcze. W ramach preorientacji zawodowej rodzice mogą dopomóc w organizowaniu spotkań uczniów z przedstawicielami różnych zawodów. Przy wyborze dalszego kształcenia a tym samym kolejnej szkoły pomocne będą wyjścia do różnych placówek np.: szkolnictwa ponadgimnazjalnego, rozmowa z ich uczniami, nauczycielami.

10. Szkoła jako pracodawca i zakład pracy

Pracodawcą, zgodnie z art. 3 Kodeksu pracy, jest jednostka organizacyjna, choćby nie posiadała osobowości prawnej, a także osoba fizyczna, jeżeli zatrudniają pracowników. Z uwagi na organizację systemu oświaty, w którym występują jedynie określone jednostki organizacyjne, tj. szkoły i inne placówki oświatowe, należy w tym miejscu odrzucić koncepcję pracodawcy będącego osobą fizyczną. To właśnie szkoła lub inna placówka oświatowa będzie stroną stosunku pracy dla nauczyciela.

Zakład pracy w ujęciu języka prawa pracy to zespół składników materialnych i niematerialnych, które służą pracodawcy do prowadzenia jego działalności gospodarczej i w ramach których zatrudnia on pracowników.

W ujęciu funkcjonalnym, oderwanym od terminologii prawa pracy zakład pracy to:

- miejsce, w którym człowiek spędza połowę swojego życia,
- miejsce realizowania aspiracji, ambicji, planów i nadziei człowieka, a często również miejsce jego niepowodzeń,
- podstawa bytu materialnego, źródło środków utrzymania pracownika i jego rodziny,
- sprawna organizacja rządząca się ścisłymi przepisami, dysponująca określonymi środkami oddziaływania i nacisku na zachowanie pracowników,
- miejsce, w którym człowiek znajduje się pod wpływem opinii społecznej, zwłaszcza grupy, do której przynależy,
- miejsce, w którym zachodzi zespołowy charakter pracy,
- miejsce, gdzie zachodzi ciągły stosunek zależności pomiędzy podwładnym a przełożonym,
- instytucja wpływająca na życie pracowników poza zakładem.¹⁷

Łącząc pojęcia pracodawcy i zakładu pracy, a także oba ujęcia terminu zakład pracy i odnosząc je do systemu oświaty można stwierdzić, że wszystkie szkoły i inne placówki oświatowe, mieszczące się w zakresie podmiotowym ustawy o systemie oświaty, są pracodawcami dla pracujących tam nauczycieli i innych pracowników oświaty. Mówiąc językiem prawa pracy, to właśnie te szkoły i inne placówki oświatowe, będąc pracodawcami w rozumieniu art. 3 Kodeksu pracy, dysponują zakładem pracy, w ramach którego zatrudniają

¹⁷ Tak. T. Komorowski: „Prawo w praktyce oświatowej”, Poznań 2007.

nauczycieli i innych pracowników. Biorąc pod uwagę zaś ujęcie funkcjonalne, to właśnie wszystkie szkoły i inne placówki oświatowe będą dla pracujących tam osób miejscem, organizacją i instytucją w powyższym rozumieniu.

Przez nawiązanie stosunku pracy nauczyciel zobowiązuje się wykonywać pracę określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem, a pracodawca, czyli określona jednostka organizacyjna (szkoła lub inna placówka oświatowa) zobowiązuje się w ramach wzajemności do zatrudniania nauczyciela za wynagrodzeniem.

Prawa i obowiązki nauczyciela są regulowane przepisami szczególnymi. W myśl art. 5 Kodeksu pracy w sytuacji, gdy stosunki pracy określonej kategorii pracowników określają przepisy szczególne, przepisy Kodeksu pracy stosuje się dopiero w kwestiach nieuregulowanych w tych przepisach. Charakter przepisów szczególnych, a więc tzw. przepisów pragmatycznych, ma dla nauczycieli ustawa z dnia 26 stycznia 1982 roku Karta Nauczyciela. To przede wszystkim ten akt określa prawa i obowiązki nauczycieli w procesie świadczenia pracy w szkole lub innej placówce oświatowej i jednocześnie odpowiadające im obowiązki i uprawnienia pracodawcy wykonywane przez dyrektora szkoły lub placówki oświatowej albo inne upoważnione podmioty. Karta Nauczyciela oraz niektóre przepisy Kodeksu pracy, stanowią delegacje do wydawania aktów niższego rzędu, takich jak regulamin pracy, regulamin wynagradzania czy regulamin zakładowego funduszu świadczeń socjalnych. Akty te, mieszcząc się w systemie źródeł prawa pracy będą dookreślały prawa i obowiązki stron w procesie świadczenia pracy w szkole lub innej placówce oświatowej.

Wszystkie zatem czynności wykonywane przez nauczyciela w ramach funkcjonowania w środowisku szkoły lub innej placówki oświatowej, będą czynnościami pracowniczymi ze stosunku pracy łączącego go ze szkołą lub inną placówką oświatową jako pracodawcą, dysponującym określonym zakładem pracy (pomieszczenia klas, przyrządy dydaktyczne itp.).

11. Bibliografia.

- 1. Galczak M., Złowodzka Jetter E., Bojarska M., Paris M.:** *Jak konstruować program wychowawczy szkoły*, Rubikon, Kraków 2001.
- 2. Klawanek A.:** *Karta Nauczyciela. Komentarz*, ODDK, Gdańsk 2005.
- 3. Komorowski T.,** *Prawo w praktyce oświatowej*, eMPI², Poznań 2007.
- 4. Król A., Kuziar P., Łyszczarz M.:** *Prawo oświatowe*, Park Prawo, Bielsko-Biała 2009.
- 5. Król I., Pielachowski J.:** *Nauczyciel i jego warsztat pracy*, eMPI², Poznań 1997.
- 6. Kurzyna-Chmiel D.:** *Podstawy prawne i organizacyjne oświaty. Prawo oświatowe w zarysie*, Wolters Kluwer, Warszawa 2009.
- 7. Pilch M.:** *Ustawa o systemie oświaty. Komentarz*, Wolters Kluwer, Warszawa 2008.
- 8. Smarzyński H.:** *Szkoła jako środowisko wychowawcze*, PWN, Kraków 1987.